

Kõrgem Kunstikool Pallas

Fotograafia osakond

Setomaa noored kui kultuuri edasikandjad: valikud ja
väljakutsed kaasajal

Seto youth as carriers of culture: choices and challenges in modern times

Lõputöö

Õpilane: Lisette Sein

Juhendaja: Ülle Kauksi

Tartu 2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. SETOMAA KULTUUR.....	6
1.1 Seto Kuningriigipäev	6
1.2 Leelopäev	7
1.3 Seto kirmas	8
1.4 Seto lihavõtted	9
1.5 Eeskujud tänapäeva Setomaa noortele.....	10
1.5.1 Jalmar Vabarna	10
1.5.2 Matis Leima	10
1.5.3 Anne Vabarna.....	11
1.5.4 Hilana Taarka	11
1.5.5 Õie Sarv.....	12
1.6 Teabeallikad ja uurimismeetodid	13
2. LOOMINGULINE UURIMUS, METOODIKA JA PROTSESS	14
2.1 Metoodika	14
2.2 Pildistamise protsess	15
2.3 Tehniline ja visuaalne kirjeldus.....	16
3. LOOMINGULISE PROJEKTI TULEMUS	17
3.1 Truvar Riitsaar	17
3.2 Silvia Kiigemägi.....	19
3.3 Ando Temmo Torm	21
3.4 Emilia Berg	23
3.5 Triinu Liis Tarros.....	25
3.6 Gerd Palok	27
3.7 Maria Grünberg.....	29
4. ANALÜÜS.....	31
KOKKUVÕTE.....	33

SUMMARY	34
LISAD	35
Lisa 1. Hame pilkupüüdvaime osa on käisekirjad	35
Lisa 2. Noormees kaunistatud rinnalatiga hames.....	36
Lisa 3. Setomaa lihavõtted Obinitsas	37
Lisa 4. Rahvalaulik Anne Vabarna	38
Lisa 5. Setu lauluema Hilana Taarka	39
Lisa 6. Sootska Õie Sarv.....	40
Lisa 7. Suurendatud foto sõlest	41
Lisa 8. Intervjuu Truvar Riitsaarega	42
Lisa 9. Intervjuu Silvia Kiigemägi	44
Lisa 10. Intervjuu Ando Temmo Tormiga	47
Lisa 11. Intervjuu Emilia Bergiga	49
Lisa 12. Intervjuu Triinu-Liis Tarrosegaga	50
Lisa 13. Intervjuu Gerd Palokiga	52
Lisa 14. Intervjuu Brett Hiiobiga	53
Lisa 15. Intervjuu Sädeli Sarvega.....	57
Lisa 16. Intervjuu vastused Maria Grünbergiga.....	60
KASUTATUD KIRJANDUS.....	63

SISSEJUHATUS

Käesolev lõputöö „*Setomaa noored kui kultuuri edasikandjad: valikud ja väljakutsed kaasajal*” on praktiline uurimistöö, mis uurib läbi nii fotodokumentalistika kui ka intervjuude läbiviimise Setomaa noorte panust kultuuri edendamisse, nende tegemisi ja väljakutseid.

Olen pärit Lõuna-Eestist, mistõttu Setomaa kultuur on mulle varasest east tuttav. Puutusin kokku erinevate käsitööaladega, veetsin aega tuttavatega, kes kõnelesid seto keelt ning käisid Setomaa kultuuriga seonduvatel üritustel. Kuigi mul endal pole teadaolevaid juuri Setomaal ja selle kultuuri sees ma üles ei kasvanud, on Setomaa alati tundunud maagilise kohana. Seepärast valisin endale lõputöoks teema, millega ise sidet tunnen. Uurisin Setomaa kultuuriga seotud noori, kuna nende roll kultuuri edasikandjatena kõnetab mind. Soovisin mõista, kuidas nad suhestuvad oma juurtega tänapäeva maailmas ning kuidas nad oma identiteeti kultuuri kaudu väljendavad. Lõputöö kaudu sain ühendada loomingulise ja dokumentaalse vaate.

Selles töös keskendusin Setomaa aktiivsetele noortele, kellest paljud on ka noorsootskateks valitud ja kes elavad kiiresti muutuvast maailmast, sealjuures unustamata pärimuskultuuri. On ju nemad selles protsessis võtmetegijad. Mind huvitas, kuidas nad end selles maailmas positsioneerivad: kas nad tunnetavad end kultuuri kandjatena või on see roll neile väljastpoolt omistatud?

Seto kultuuris on erilisel kohal pärimuskunstid. Teoreetilises osas käsitlen Setomaa kultuuri eripärasid sealhulgas seto leelot, tantsu, pillimängu ning nende tähendust erinevatel tähtpäevadel nagu Seto lihavõtted, Setomaa kirmas, Leelopäev ja Kuningriigipäev. Uurisin ka tuntuid kultuuritegelasi Setomaal nagu seto laulikud Anne Vabarna ja Hilana Taarka, muusik Jalmar Vabarna ning kunstnik Evar Riitsaar.

Metoodika viimases peatükis viisin läbi kvalitatiivsed fookusgrupi intervjuud üheksa Setomaa aktiivse ja tegusa noorega, kellele esitasin veebikeskkonnas erinevaid küsimusi nende panuse kohta kultuuri säilimisel ja edasiandmisel. Analüüsisin saadud tulemusi - korduvad teemad, vastuolud või huvitavad vaatenurgad ning tegin nende põhjal järeldusi. Kultuuri säilitamise,

identideedi, pärimuse või kaasaegsuse teemade, seos minu visuaalse väljendusega: kuidas need mõtted on inspireerinud fotosid. Kuna Setomaa kultuuri on põhjalikult uuritud, siis minu eesmärgiks ei ole läbiuuritud ainesse süveneda, vaid keskenduda tänapäevastele probleemidele noorte seas, mis valdavalt väikestes kohtades on – kuidas kultuuri elus hoida, et see ei hääbuks?

Praktilises osas viisin läbi portreesessioonid eelnevalt intervjueeritud Setomaa noortega, kes tegutsevad erinevates valdkondades nagu kangakudumine, leelotamine, tantsimine, noorsootöö ja muusika.

See uurimus oli minu viis otsida vastuseid, aga ka anda nähtavust neile, kelle valikutest sõltub, kuidas Setomaa kultuur tulevikus elab. Antud töö kannab ka etnograafilist väärtust, kuna talletan tulevikutegijaid nende teekonna alguses.

1. SETOMAA KULTUUR

Setomaa asub Lõuna-Eestis, Võru maakonnas ning piirneb põhjast ja läänest Räpina, Rõuge ja Võru vallaga. Setode asuala piirneb idast Vene Föderatsiooniga, olles ühtlasi Eesti ja Euroopa Liidu idapiiriks. Setomaa vallas on üks alevik - Värska ning 156 küla, neist suurimad on Mikitamäe, Meremäe ja Obinitsa (Setomaa vald, i.a.).

Seto kultuuri võib nimetada ka suuliseks kultuuriks, mille käigus on põhiväärtusi ja teadmisi edasi antud peamiselt laulmise teel. Setod on tuntud oma erilise laulutraditsiooni *seto leelo* ning tantsu poolest. Peaaegu kõigis külades on mõni *tšura* ehk noormees, kes oskab peo meeleolu luua, mängides pidupilli, näiteks karmoškat. Seto tantsud on elavad ja emotsionaalsed, väljendades setode endi iseloomu. Nende rahvarõivad, eriti naiste silmapaistvad hõbeehted, on omanäolised ja pilkupüüdvad. Seto traditsioonid on tihedalt põimunud õigeusu kirikuga, mis on oluline osa nende kultuuripärandist. (Setomaa vald, i.a.)

Olulisel kohal Seto traditsioonides on ka erinevate tähtpäevade tähistamine neile omasel viisil. Setode jaoks on tähtpäevade tähistamine palju enam kui lihtsalt traditsioonide järgimine, see on elav side oma juurtega. Leelopäev, Kuningriigipäev ja teised kultuuriüritused pakuvad võimalust kogukonnana kokku tulla, jagada laulu, tantsu ja lugusid ning anda edasi esivanemate tarkust. Just sellised hetked aitavad seto kultuuril püsida elujõulisena ning annavad nooremale põlvkonnale võimaluse tunda uhkust oma päritolu üle. Pärimuse elujõulisus ja kultuuri säilimine ei ole iseenesestmõistetav – see sõltub noorte teadlikkusest, tahtmisest ja osalusest. Sellepärast kaardistan kultuuri olemust läbi tähtpäevade tutvustamise.

1.1 Seto Kuningriigipäev

Setode tähtsaim ja suurim kultuurisündmus on Kuningriigipäev – iga-aastane kokkutulek, kus kõik setod kokku saavad. Üritus leiab aset igal aastal Setomaa vallas augusti esimesel laupäeval,

muutuva toimumiskohaga. Sündmusele on oodatud lisaks setodele ka seto kultuuri huvilised. Seto Kuningriigipäeval järgivad setod oma traditsioone ja tavasi, mis sel päeval asetuvad kõrgemale muudest õigusnormidest. Päeva veedetakse pidades erinevaid võistlusi - valitakse välja parim eeslaulja, tantsija, pillimees, jõumees, söögi-ja joogimeistrid, käsitöömeistrid ja palju muud. Päeva tipphetkeks on uue ülemsootska valimine. Võidetud tiitel kestab aasta aega, kuni järgmise kuningriigini. (Vikipeedia, Seto kuningriik, i.a.)

Samuti valitakse kuningriigipäeval setode esindusisik ja autoriteet ülemsootska. Ülemsootska on Seto kogukonna esindaja, kes valitakse kuningriigipäeval ametisse üheks aastaks. Võiks ju arvata, et tegemist on kuninga või kuningannaga, kuid tegelikult on setodel oma kuningas juba olemas - Peko (Vikipeedia, Seto kuningriik, i.a.). Mütoloogia kohaselt puhkab kuningas Petseri kloostri asuvates koobastes. Peko annab oma soovid ja nõu seto rahvale teada unenägudes, mida näeb vaid väljavalitud ülemsootska. Seepärast nimetatakse ülemsootskat ka sõnumitoojaks ja vahendajaks, kuid tegelikkuses on ülemsootska ülesandeks olla rahva autoriteet (Vikipeedia, i.a.). Rahva esindaja ehk ülemsootska sümboliks on kiiroa - maagiline, mis põllule osundades soodustab vilja kasvamist. (Setomaa v. , i.a.)

1.2 Leelopäev

Leelopäev on seto traditsioonilise laulu pidupäev, mis toimub Värskas iga kolme aasta järel. Pidustus toob kokku eri paigus elavate ja erinevate põlvkondade seto lauljaid ning setosid (Sarv & Sarv, 2014). Kusjuures iga aasta on eri temaatika, näiteks 2022. aasta kuueteistkümnendal leelopäeval oli teemaks „Ilo” ehk ümberpanduna - lõbu ja rõõm (Mõttus, 2022). Temaatika valimisel arvestatakse erinevate leelokooride soovidega ja ettepanekutega, et igal kooril oleks võimalus esineda oma meelepärase lauludega. Iga kord lauldakse ka midagi ühiselt, näiteks Setomaa hümnid. Leelopäev ei ole võistlus, vaid päev, kus kõik saavad kaasa laulda, kuulata teisi leelotajaid, veeta kogukondlikult aega ja nautida pidustust (Sarv & Sarv, 2014).

Setode leelopäev on üks tähtsamaid seto lauluga seotud üritusi. Viimast võib nimetada ka läbi laulude edasi antud teadmiste kontserdiks. Tegemist on piduliku sündmusega, mistõttu tullaakse

sinna seto rõivais (vt. Lisa 1) ja ehituna (vt. Lisa 2). Viimastel aastatel on leelopäeva koos korraldatud Värskas toimuva muusikafestivaliga Seto Folk, mis on kahandanud leelopäeva kui eraldi sündmuse ehedust (Sarv & Sarv, 2014).

Laulupäev algab ühise rongkäiguga, kus kõik esinejad laulavad, lõõtsamehed mängivad ja meeleolu on rõõmus. Kogunetakse Värskla laululava platsile, kus hakkab peale programm. Kohapeal saab keha kinnitada seto söökide ja jookidega ning soetada ka mõni käsitööese kohalikelt kauplajatelt. Leelopäeva lõpetab peamiselt noortele suunatud tantsuõhtu mõne muusikalise kollektiivi saatel. Leelopäev on võimalus üksteist kuulata ning koos laulda (Sarv & Sarv, 2014).

1.3 Seto kirmas

Kirmas (kirmask), on suvine külapidu, mis oli varasemalt laialdane levik üle Eesti, kuid tänapäeval on see säilinud peamiselt Setomaa piirkondades. Kirmaseid langevad tihtipeale kokku kiriklikke pühadega. Päeva esimene pool algab jumalateenistusega, peale mida käiakse omaste haudadel. Pärastlõunal kogunetakse peoplatsile (Sarv & Sarv, 2013).

Tänapäeval toimuvad elujõulised kirmased Setomaa erinevates kohtades, näiteks kevadisel jüripäeval, jaanipäeval, päatsnitsapäeval, paasapäeval maarjapäeval ja ka mujal. Seto kirmased on rõõmsameelsed kokkusaamised, kus tantsitakse ja lauldakse nii vanade kui ka uute seto laulude. Sarv & Sarv (2013) märgivad, et aja möödudes on repertuaari lisandunud ka teiste Eestimaa paikadele omaseid tantse ja laule. Globaliseerumise tõttu on vähenenud seto kultuuriga tihedalt seoses olevate inimeste osakaal, samas on tekkinud mujalt Eestimaa linnadest kultuurist huvitatud külalisi. Mida aeg edasi, seda vähem on tulnud kirmastele seto rõivais, kuigi viimasel ajal on seto rõivaste kandmine kokkusaamisel sagenenud. Kirmased aitavad säilitada sidet varasemate põlvkondade ja kultuuripärandiga (Sarv & Sarv, 2013). Peamiselt peeti kirmaseid kiriku nimepäevadel, mis kestsid kuni terve suvise perioodi - lihavõtetest hilissügiseni. Kusjuures sõna „kirmas” või „kirmask” pärineb saksakeelsest sõnast „Die Kirchmesse”, mis tähendab kirikulaata. Kirmased olid noorte jaoks olulised kokkusaamised, kus sai tutvavate ning

sõprusringkonnaga koos olla, tantsida, mängida ja laulda. 20. sajandi esimesel poolel tähistasid kirmased lisaks seltskondlikule eesmärgile ka praktilist rolli – osalejad said omavahel kaubelda ja kaupa vahetada. Näiteks 1940.aastal kogunes Obinitsa paasapäevale veel ligi tuhat inimest. Kirmastel käidi mitmel järjestikulisel päeval, külastati erinevaid naaberkülasid, sealjuures teati täpselt kus ja millal järgmine kirmas aset leiab. Ka tänapäeval on kirmaste tähendus säilinud, on olemas kindel aeg ja koht. Pikaajalise traditsiooniga kokkutulekust võtavad osa lisaks setodele ka teised kultuurihuvilised, kellel otsest kokkupuudet Setomaaga ei ole (Sarv & Sarv, 2013).

1.4 Seto lihavõtted

Ülestõusmispühad, tuntud ka kui lihavõtted, paasapühad ja munadepühad, on kristlikus kalendris tähtsad liikuvad pühad, mida tähistatakse esimesel pühapäeval pärast kevadist pööripäeva ja sellele järgnevat täiskuud, ajavahemikus 22. märtsist 20.aprillini. „Wiedemanni sõnaraamatus on toodud nimetus liha-võtme-püha ning selle lühendid lihate-püha, lihatme-püha, lihatu-püha. Setud ütlevad lihavõõdõh”, on kirjas Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivis (Kõiva, 2017). Pühad tähistavad Jeesus Kristuse ülestõusmist pärast tema ristilöömist ning on kannatuste kulminatsiooniks, millele eelneb kuni 40-päevane paastuaeg. Paastumine tähendab vabatahtlikku loobumist teatud toitudest kuni ülestõusmispühadeni. Pühadele eelneb Vaikne nädal ehk kannatustenädal, kus olulised päevad on Palmipuudepüha, Suur neljapäev, Suur reede, Vaikne laupäev ja ülestõusmispüha (Vikipeedia, Vaikne nädal, i.a.). Eestis on lihavõttepühadel mitmeid traditsioone nagu munade värvimine, koksimine ja kinkimine. Munakoksimisel löödi munad otsapidi kokku, see kelle muna terveks jäi, oli võitja. Käiakse ka kirikus, tuuakse koju pajuurbi ja kevadlilli. Lõuna-Eestis algab kiikumisaeg – kiik tehakse valmis vahetult enne lihavõttepühi, et pühapäeval kiikumist alustada. Kiikumine oli uskumuste kohaselt maagilise tähendusega, tuues tervist ja õnne. Setomaal on lihavõttejärgne nädal töövaba. Seal ja mujal Euroopas mängiti munaveeretamise mängu näiteks munaloomkas (vt. Lisa 3), kus mune veeretati mäest alla – kokkupuutel teise munaga sai osaleja muna omaale. Munaveeretamine oli algselt meeste komme, kuid tänapäeval osalevad võistlusel ka naised. Idaslaavi rahvaste traditsiooniks

on Maaslenitsa ehk võinädal – nädal enne suurt paastu, kaheksandal nädalal enne ülestõusmispühi. (Kõiva, Särg, & Vesik, i.a.)

1.5 Eeskujud tänapäeva Setomaa noortele

Seto noorte kultuurikandjate uurimisel on oluline vaadelda ka teisi inimesi, kes on oma tegevuse kaudu Setomaa kultuuri panustanud. Eeskujud on noortele väga vajalikud, et inspiratsiooni saada ja näha, kuidas traditsioone on elus hoitud ja seda edasi kantud. Ei saa vaadata ainult tänapäeva, uurimisel on vajalik heita pilk ka minevikku ja tunnustada neid, kes on kultuuri edasi kandnud varasematel aegadel. Järgnevate inimeste panus ja tegevus on vundmendiks tänapäevastele noortele.

1.5.1 Jalmar Vabarna

Jalmar Vabarna on Eesti muusik, kes on ühendanud omavahel kaasaja ning pärimuse. Jalmar on ansamblite Trad Attack!, Zetod ja Viljandi Guitar trio liige. Jalmar on asutanud ka iga-aastase muusika-ja inspiratsioonifestivali TRESKI, mis toimub Setomaal samanimelises külas, seal on aastast 2015 toimunud enam kui 50 erinevat kultuuriüritust. Jalmar Vabarna on pälvinud 34 etnokulpi (Eesti Pärimusmuusika auhind), kusjuures neist enamuse ansamblitega Zetod ja Trad Attack!. Jalmar Vabarna vanavanaema oli seto lauluema Anne Vabrna. (vikipeedia, i.a.)

1.5.2 Matis Leima

Matis Leima (vt. Lisa 2), sündinud 16.märts 1992 on Eesti noorema põlvkonna helilooja, muusik ja pedagoog. Leima on pannud aluse ansamblile Kiirua (Eesti vokaal-instrumentaalansambel, mis esitab peamiselt seto ja hõimurahvaste muusikat), Hõim (setukeelsest popprokki esitav setu juurtega ansambel) ja Senat – „Eesti ansambel, mis on seadnud eesmärgiks oma kuulajaskonna silmaringi laiendamise ja harimise“. (Vikipeedia, Matis Leima, i.a.)

Oma tegevuste ja saavutuste eest on Matist premeeritud erinevate tunnustustega: 6 etnokulbi

auhinda ansambliga Zetod, aasta artist ansambliga Zetod Eesti Muusikaauhindade galakontserdil, Hilana Taarka omakultuuripreemia seto keele ja pärimuskultuuri edasi kandmise eest ja paljud teised. Tema tegevused peegeldavad tugevat sidet seto keele ja kultuuriga, tuues pärimust nii eestlastele kui ka välismaalastele (Vikipeedia, Matis Leima, i.a.).

1.5.3 Anne Vabarna

Anne Vabarna (vt. Lisa 4) nimi on üks setu laulukultuuri sümboleid. Legendaarne lauluema Vabarna Anne oli üks tähtsamaid kultuuri edasi kandjaid Setomaa ajaloos. Oma eluajal oli Anne loonud mitmetuhandeid regivärsse, kõige kuulsam kompositsioon tema loomingust oli eeposele „Peko”, kujutades mütoloogilist juttu Seto kuningast Pekost, kes tagavat vabaduse Seto inimestele (Arhiiv, 2016). Tema repertuaari kuulub üle 20 000 värsi mille hulka kuulusid mõrsalaulud, lüürika, lastelaulud, palved, improvisatsioonid ja rahvajutud. Vabarna oli kultuuriaktivisti ja laulja Jane Vabarna vanavanaema. Seto luulelaulike avastajaks on peetud Soome folkloristi Armas Otto Väisaneni (Arhiiv, 2016). Anne Vabarna mälestuse jäädvustamisele on pööratud erilist tähelepanu. Tema haul paikneb mälestusmärk, mis on pühendatud sellele väljapaistvale seto lauluemale. Samuti on tema sünnikodu Võõpsu külas tähistatud mälestuskividega. Värska vald annab igal aastal välja Anne Vabarna nimelist omakultuuripreemiat isikule, kes on silmapaistval viisil panustanud seto rahvakultuuri säilitamisse ja arendamisse (Hagu P. , i.a.).

1.5.4 Hilana Taarka

Seto lauluema Hilana Taarka (vt. Lisa 5), kodanikunimega Darja Matvejeva, elanud 22.märtsil 1856 – 27.detsember 1933, oli üks tuntumaid Seto rahvalaulikuid (Vikipeedia, Hilana Taarka, i.a.). Hilana Taarka elu ja looming olnud inspiratsiooniks järgmistele põlvkondadele, kes on püüdnud tema pärandit nähtavale tuua, erinevate kunstivormide kaudu - luues lavastusi ja filme.

Näiteks on toodud tema identiteeti esile laiemale avalikusele filmis „Taarka”, mis põhineb Hilana Taarka elulool (Vikipeedia, Hilana Taarka, i.a.).

1.5.5 Õie Sarv

Kasvades seto kultuuri sees, otsustas Õie (vt. Lisa 6) juurte juurde tagasi minna pärast keskkooli lõpetamist, kui teda ansamblisse Leegajus kutsuti. Koosseisus kaasa tegmine ning praeguses Sõsarõ ansamblis laulmine pani aluse Õie teadlikule kultuuri edendamisele. Õie veendumus on, et: „Kultuuri sees elamine on kõige lihtsam ja loomulikum traditsiooni omandamise viis, kuid tänapäeval, mil traditsioonilised kultuurid on moodsa maailma surve all, on oluline sellele liita ka oskus analüüsida. Täna on kultuurikandjad sunnitud olema võimalikult haritud ja informeeritud, et kaitsta oma pärandit liigsete välismõjude eest (Õie Sarv, 2018).

1.5.6 Evar Riitsaar

Evar Riitsaar (sündinud 29. oktoobril 1968) on tunnustatud seto sõlemeister (vt Lisa 7), ehtekunstnik ja rahvamuusik, kellel on kunstiõpetaja haridus. Kasvanud üles Obinitsas, Tuhkvitsa jõe kaldal, tekkis tal juba varases nooruses suurem huvi sõlgede vastu – nende vormiline eripära ja sümboolne tähendus paelusid teda (Stuudio 22, 2021). Riitsaare enda sõnul on *seto sõlg kui lendav laev, mille mustrid meenutavad tähekaarti – need kingivad meile võimaluse rännata läbi aja ja ruumi.* (Stuudio 22, 2021) Tema looming ja tegevused peegeldavad sügavat pühendumust seto rahva vaimse ja materiaalse kultuuripärandi hoidmisele ja edasikandmisele. Levib ka arvamus, et kõrge sõlg tähendab kõrget elukaart (vt. Lisa.3). Tunnustusena tema panuse eest valiti Evar Riitsaar Setomaa kuninga Peko maapealseks esindajaks ehk ülemsootskaks. koguni neljal järjestikusel aastal: 2003, 2004, 2005 ja 2006. Ta on siiani ainus, kes on seda auväärset ametit kandnud neli aastat järjest (Stuudio 22, 2021).

1.6 Teabeallikad ja uurimismeetodid

Heaks teabeallikaks osutusid vestlused valdkonda tundvate inimestega, kellega olen lõputöö kirjutamise vältel ning varasemalt kohtunud, näiteks minu juhendaja Ülle Kauksi käest sain uurimiseks rahvarõivaste raamatu „Seto rahvarõivad” (väljaandija: Seto Käsitöö Kogu MTÜ). Abiks oli ka sotsiaalmeediakanal Facebook, kus sain ennast Setomaa eluga kurssi viia. Teabeallikatest oli kasuks ka digiarhiivid, erinevad andmebaasid, nagu näiteks Berta Rahvakalendri Tähtpäevade Andmebaas.

2. LOOMINGULINE UURIMUS, METOODIKA JA PROTSESS

Lõputöö praktiline osa hõlmab endast nii dokumentalistiliste fotosessioonide loomist kui ka kvalitatiivsete intervjuude läbiviimist Setomaa aktiivsete noortega, kelle vanus jääb vahemikku 16-23. Minu eesmärgiks oli tõlgendada ja jäädvustada Setomaa noorte suhet oma päritoluga. Töö esimeses etapis kaardistasin potentsiaalsed inimesed, keda veebi vahendusel intervjuuerima hakkan. Inimeste leidmisel oli abiks suhtlemine oma juhendaja Ülle Kauksiga, kes on tuntud kultuuritegelane, luuletaja ning proosa-ja näitekirjanik. Samuti oli abiks tänavusel Setomaa lihavõtetel osalemine ning seal kogukonnast osa saamine aitas keskkonda sisse sulanduda ning häid suhteid luua. Valisin välja 12 inimest, kellest 9 vastas minu intervjuuküsimustele.

Teises etapis korraldasin portreesessioone, mille viisin läbi iga portreteeritavaga individuaalselt, leppides kokku asukoha, aja ning kuupäeva. Arvestasin ilmaga, noorte soovidega, samas mitte unustades enda visiooni ja nägemust. Keskendusin sessioonil iga noore unikaalse kultuurilise väljenduse esiletoomisele. Tulemuseks oli visuaalne ja tekstiline tervik.

2.1 Metoodika

Töö metoodika põhines kvalitatiivsel uurimismeetodil. Viisin läbi intervjuud struktureeritud küsimustiku alusel.

Küsimused olid järgmised:

- 1) kuidas olete seotud seto kultuuriga?
- 2) miks see sind huvitab? Miks sa sellega tegeled?
- 3) milliseid alasid sa setokultuurist tunnend?
- 4) kas sa kaid seto üritustel?
- 5) kui palju sa seto keelt oskad?

- 6) kas sul on ka seto noortest sõpruskond?
- 7) kui palju sa veedad oma vaba aega seto kultuuri sees?
- 8) mida tahad seto kultuuris ise ära teha/saavutada olles seotud seto kultuuriga?
- 9) kuidas tuua noortele rohkem seto kultuuri?
- 10) kuidas seostub see sinu identiteediga?

Kõik noored olid teadlikud, et nende arvamusi kasutan oma lõputöös. Iga osaleja andis oma nõusoleku oma nime mainimiseks ning loa tsiteerida ja refereerida nende arvamusi. Intervjuud olid eetiliselt kooskõlas uurimistöö läbiviimise põhimõttega – vabatahtlik küsimustele vastamine, informeeritus ja noorte konfidentsiaalsus. Intervjuude läbiviimine toimus selleks, et mõista läbi Setomaa kultuuri edendavate noorte, kuidas kultuuri hoidmine tänapäeval toimub. Mis on noorte väljakutsed ning mida nad teevad selleks, et kultuur noorte seas säiliks.

Fotograafilise osa metoodikas korraldasin portreesessioonid, mille viisin läbi eelnevalt intervjuueeritud Setomaa noortega. Setomaaga tegeleva noore üles pildistamine aitab visuaalselt näidata ja mõtestada, kuidas noored kultuuri üleval hoiavad, olgu nad mistahes Eestimaa nurgas. Portreesessioonide kaudu avasin hetki, kus traditsioonid ja tänapäeva elu ühilduvad, pakkudes noortele võimaluse avada ennast küljest, mis neile kõige rohkem omane. Portreesessioonid ei olnud ainult dokumenteerivad vaid andsin võimaluse ka dialoogile, et avada noorte vaatenurki, kuidas nad kultuuri suhtuvad, ning mis neile oluline on selle juures. Läbi pildistamisprotsessi ei kujunenud sessioonid ainult tehnilisteks vaid ka autentseteks sessioonideks. Portreetreerivate seas oli nii leelotajaid, käsitöölisi, muusikuid, noorsootöötajaid ja nii edasi.

2.2 Pildistamise protsess

Osad sessioonid toimusid tähenduslikes kohtades nagu näiteks Setomaal vanavanemate kodukohas, kus oli palju ajalugu ja emotsionaalsust. Teised pigem neutraalsetes linnaruumides, et rõhutada kaasaegsust ja pakkuda kontrasti, suur osa sessioonidest olid kodusessioonid - tulin

sinna, kus pildistatav asus. Kohtumised leppisime kokku individuaalselt - iga sessiooni puhul arvestasin noore isikupära, ajagraafiku ja logistiliste võimalustega. Sessioonid viisin läbi seitsme eelnevalt intervjuueeritud noorega, ülejäänud kaks jäi pildistamata logistilistel põhjustel.

2.3 Tehniline ja visuaalne kirjeldus

Tehniliselt kasutasin peeglita digikaamerat Fujifilm X-T5 koos portreeobjektiiviga 56mm fookuskaugusega ja fikseeritud avaga f/1.2. Kasutasin ka kuldse kumaga reflektorit ning siseruumides osade lahenduste puhul ka statiivi. Sättisin pildistamise kellaaegu, kohti ja kuupäevi arvestades loomulikke valgustingimusi. Ei kasutanud kunstlikke valguseid, va valgused, mis olid juba sündmustikul olemas, nt laelamp. Lähtusin olemasolevast materjalist. Iga sessioon kujunes omamoodi kohtumiseks, kuna lähtusin hetke atmosfäärist, ette ei planeerinud kuna soovisin, et kokkusaamine vooliks ennast ise loomulikult lahti. Osade noorte puhul oli rohkem kramplikkust ja pingesolekut, kuid mida aeg edasi ning vesteldes muutus nii modell kui ka mina rohkem lõdvestunumaks. Kasutasin suurt avaarvu, enamasti 1.2-2.8, saavutades nii taotletud visuaalse efekti, suur avaarv põhjustas uduse tagatausta lähivõtete portreedel. Kaugemalt võetud piltidel kasutasin väiksemat ava, et tuua taustal rohkem detaile esile. Järeltöötusi vajasid tööd enamasti minimaalselt, küll aga lisasin käsitsi silmadesse teravust programmis Adobe Photoshop, samuti abiks oli kärpimis ja kõverate tööriist. Mõne üksiku pildi puhul kasutasin ka esteetilistel eesmärkidel kloonimistööriista.

Minu visuaalne looming lähtus ideest luua naturaalne, loomulikus keskkonnas ning mitte lavastatud portree. Fotode tonaalsus jäi valdavalt soojadesse spektritesse, kuna soovisin esile tuua pehmust ja kogukonnatunnet. Noortest pakatas elujõulisust ning soovisin seda jäädvustada.

3. LOOMINGULISE PROJEKTI TULEMUS

Loomingulise projekti tulemuseks valmis fotoseeria Setomaa kultuuri edendamisse panustavatest noortest. Olen ääretult tänulik noortele, kes võtsid vaevaks ja leidsid aega, et vastata minu intervjuu küsimustele ning julgesid lasta ennast minu poolt fotografeerida. Noored, keda uurisin on väga sümpaatsed, soojad ja tegusad.

Järgnevates alapeatükkides keskendun Setomaa noortele, keda intervjuueerisin oma uurimistöö raames. Lisaks tutvustan iga noore kohta koostatud fotoseeriat, mis koosneb kahest-kolmest pildist.

3.1 Truvar Riitsaar

Olles terve elu elanud Obinitsas, seto keele ja rahva keskmes üles kasvanud, siis seto ajalugu, rahvatarkuse ja vanad jutustused on Truvari (vt. Lisa 8) jaoks erilised. Kohaliku Hõbesepa Evar Riitsaare pojana on ta palju kokku puutunud hõbe ehetega, samuti on kaasa laulnud erinevatel üritustel seto rahvalaule. Saab seto keelest aru ning oskab ka vastu rääkida, kui keegi temaga seto keeles kõneleb. Veedab suure osa ajast Obinitsas, kus suviti toimub palju kultuurseid üritusi. „Tahaks saada esimeseks seto jazz saksofonistiks, samuti ka jagada kõigile maad ja haridust iseseisvalt elamiseks, söögikasvatamiseks ja looduse eest hoolitsemiseks. Tuleks ka õpetada keelt, et uued kohalikud omavahel kõnelda oskaks.”, *Olen Setomaalt ja uhke selle üle.*” (isiklik intervjuu, 2025).”

Kaks järgnevat (vt fotod 1-2) fotot moodustavad visuaalse dialoogi, mis avab noore seto identiteedi eri tahke. Esimesel fotol on alternatiivmuusiku esteetika – nahktagi, needid võöl, lapitud püksid ja lakitud küüned. Kuid tema käes on Seto Käsitöö Kogo poolt välja antud rahvarõivaste raamat, mis justkui viitab sõnumile ning tema teadlikule valikule, mida ta soovib edasi kanda.

Teisel fotol on seto rahvarõivastes noormees istumas suitsusauna ees, maandatud ja rahulikus hoiakus. Täielik vastand mässumeelsusele, seto mees on loodusega ühes.

Foto 1. Truvar hoiab rahvarõivaste raamatut.

Foto 2. Truvar istub suitsusauna ees

„„ *Olen Setomaalt ja uhke selle üle.*” – Truvar

3.2 Silvia Kiigemägi

Silvia (vt. Lisa 9) on seotud Setomaa kultuuriga läbi oma pere. Iga aasta tähistatakse koos perega Seto Kuningriigipäeva ning Seto Folki. Kuigi Silvia pere Setomaa traditsioonidega enam eriti ei tegele, otsustas noor ohjad enda kätte haarata ning hakata iseseisvalt uurima Setomaa kultuuri. Samuti on noor alati tundnud, et soovib kuuluda mingisesse kihelkonda, kuna pärimuskultuurid ning kultuuri ja traditsioonide elus hoidmine on talle südameasjaks (isiklik intervjuu, 2025).

Käsitööladest tegeleb Silvia tikkimise, heegeldamise, õmblemise, kirivööde tegemisega. Peale selle õpib ta ka karmoškata ja laulab leelokooris. Seto üritustest võtab osa nii palju kui vähegi võimalik on. Seto keelt kõneleb enamjaolt soravalt, mille omadamisele on kaasa aidanud Seto keelt rääkivatest sõpruskond. Olles seotud Seto kultuuriga soovib Silvia hakata tulevikus pidama käsitööblogi, kus videote ja piltide näol saab inimesi õpetada ise õmblema Seto rõivaid. Kuidas tuua noortele rohkem Seto kultuuri, ütleb Silvia (2025) nii „Noortele tuleks kultuuri näidata. Ei peaks piirduma vaid Setomaa noortega, kes juba teavad Setomaa ja selle võlust vaid tuleks viia seto kultuur teiste noorteni Eestis. Koolis ei kuulnud ma kordagi Seto kultuurist või üldse palju Eesti pärimusest. Just peaks kultuurist rääkima noortele, kes juba teevad iseseisvalt otsuseid, kuidas nad oma vaba aega veedavad ning mis hobidega nad tegelevad”. Silvia (2025) arwab ka, et: „Hea mõte oleks käia mitmetes Eesti koolides ning teha esitlus seto kultuuri kohta. Esitluses võiks rõhutada just tegevusi nagu tantsud, laulmine, pilli mängimine, käsitöö ja erinevad üritused, et noori kaasa haarata. Võiks valgustada õpilasi selle suunas, et millised võimalused on nende õpilaste läheduses, et kultuurist rohkem osa saada. Lisaks aitaks noortel kultuuri avastada, kui oleks keegi sotsiaalmeedias, kes aktiivselt postitaks seto kultuuri kohta. Olen tiktakis näinud noort neiu, kes räägib võro keeles ja õpetab võro kultuuri kohta ning samamoodi saaks teha seto kultuuri kohta.”

Järgnevatel fotodel (vt fotod 3-4) on näha kahte vastandlikku maailma – traditsioonilises rõivais noor neiu looduses ning alternatiivmuusikulik esteetika isiklikus keskkonnas. See on visuaalne kehastus noore identiteeti mitmekihilisusest. Esimesel fotol naine justkui osa traditsioonist, müntidest ehe ja sõlg rinnas. Käte hoiakus peitub rahulolu.

Teisel fotol istub naine oma toas, seljas gooti stiil riided, mustas ning võrksukkadega. Samas ei ole ta loobunud ka siin seto kultuuri edasi kandmisest, taga taustal seinal paistab Seto Kongressi märk.

Foto 3. Silvia Seto rõivais

Foto 4. Silvia gootiliku riietusega istumas

„Noortele tuleks kultuuri näidata. Ei peaks piirduma vaid Setomaa noortega, kes juba teavad Setomaast ja selle võlust vaid tuleks viia seto kultuur teiste noorteni Eestis.” – Silvia

3.3 Ando Temmo Torm

Seto kultuur on ennast sidunud Ando Temmo (vt. Lisa 10) ellu läbi tema emapoolsete esivanemate, kes on kõik Setomaal elanud ning kandnud kultuuri lastele edasi. Ta osaleb üritustel, kus tantsitakse, lauldakse ja mängitakse pilli nagu Setodele omane. „Seto kultuur huvitab mind, sest see on lõbus ja sellest osavõtt jätab sisimasse tunde, et ma kuulun mingi kindla ja ühtse kogukonna hulka. Toit on ka suur meelitaja. Seto joogid ja söögid on meeliülendavalt maitsvad ja nendele ei saa kohe mitte ära öelda (isiklik intervjuu, 2025).” Viimased kümme aastat pole jätanud kordagi vahele Seto Kuningriigipäeva, Seto Folki ega ka Radaja festivali (suur kirmask). Oskab seto keelt väga hästi, tunneb ennast mugavalt seda kultuuri tehes. Veedab vaba aega seto kultuuri sees nii palju kui siin üritusi toimub. Tunneb, et on aidanud kaasa Seto kultuuri arendamisse läbi pillimängu, laulu, tantsu ning folkidel ja tantsupidudel osalemisega, ei saa mainimata jätta ka seto keele kõnelemist inimestega. Ando leiab, et: „Seto noortele saab kultuuri tuua läbi ürituste ja aktiivsete Seto noorte, kes teistele noortele omakorda tahaksid seda kultuuri edasi anda. Selleks on näiteks noorsootska, kelle ülesanneteks on Seto noorte kaasamine Seto ellu, nendega Seto keeles rääkimine ja ise Setomaa noorte esindaja olemine tähtsatel kokkusaamistel. „Ma tunnen ennast nagu Seto ja ma olen selle üle uhke. Seto riided panevad mind end majesteetlikult tundma ja Seto muusika mängimine tekitab minus lihtsalt rõõmu ja kuuluvustunnet (isiklik intervjuu, 2025).”

Järgnevad fotod (vt fotod 5-6) esindavad setot kui aktiivse kultuuri esindajat. Esimesel fotol on näha seto rõivastes noormeest sooritamas dünaamilist hüpet üle voolukanali. See pole pelgalt hüpe, vaid hüpe traditsiooni ja kaasaegsuse vahel. Teisel fotol on seto rõivais noormees rahvarohkel ristmikul, kus taustal on näha suurlinna ning valgusfoore. Viies kultuuri sinna, kuhu see tavaliselt ei kuulu. Fotob kannab endaga traditsioone edasi, viies neid kaasaegse keskkonnaga kohanduma.

Foto 5. Ando Temmo hüppab
üle voolukanali

Foto 6. Ando Temmo mängib karmoškati

**„Ma tunnen ennast nagu Seto ja ma olen selle üle uhke. Seto riided panevad mind
majesteetlikult tundma ja Seto muusika mängimine tekitab minus lihtsalt rõõmu ja
kuuluvustunnet “ – Ando Temmo**

3.4 Emilia Berg

Emilia (vt. Lisa 11) on seotud Seto kultuuriga läbi oma ema ja vanavanemate, ema kasvas ülesse Setomaal, kus käiakse tihti vanavanematel külas. Teda paelub Setomaa kultuur just seetõttu, et see on nii eriline ja nii habras, seda on nii vähe alles ja ta soovib, et see säiliks. Kõige paremini tunneb ta seto kultuuris tantsu, leelot ja veidi ka kirjandust. Mõistab seto keeles kõneleda, kuid kaasa rääkimisega on veel veidi keeruline. Seto kogukond on ta aga väga hästi omaks võtnud, isegi kui tema ise elab Tallinnas ja teised sõbrad Setomaal. Tunneb, et veedab iga oma päeva seto kultuuri sees. „Mina sooviksin lihtsalt seda, et iga inimene, keda ma kohtan teab, mis on Setomaa ning et mina olen Setomaalt,” ütleb Emilia (isiklik intervjuu, 2025) . Noortele saab tutvustada kultuuri läbi filmide, videote, piltide, raamatute ja ajakirjade ning kõige muu. Emilia on panustanud seto kultuuri, kirjutades Setomaa ajalehte ning plaanib tulevikus kirjutada ka Seto tähekesse.

Järgnev triptühhi seeria (vt fotod 7-9) räägib loo noorest naisest, kes seisab kahe maailma vahel – otsides iseend nii seto kultuuri seest kui väljast. Esimesel fotol seisab neiu linnaruumis, kehahoiakust kõlab kindlameelne lause „Mina olen seto”. Teisel fotol avaneb sügavaim kiht, kus setoks olemine polegi nii lihtne kui tundub, ta on peidus, kuid kannab siiski rahvarõivaid, jäädes iseendale kindlaks. Kolmal fotol lehviad linnad lisavad triptühhi lõpetuseks viimase kihi, kus pole näha kas ta astub edasi või tagasi, ta lihtsalt on, omas elemendis.

Foto 7. Emilia seto rõivais

Foto 8. Emilia kooli garderoobis

Foto 9. Emilia vanalinnas

„Mina sooviksin lihtsalt seda, et iga inimene, keda ma kohtan teab, mis on Setomaa ja et mina olen Setomaalt” – Emilia

3.5 Triinu Liis Tarros

Olles sündinud Setomaa kultuuriruumis ja elanud seal terve lapsepõlve, siis nii materiaalne kui ka suuline kultuur on olnud Triinu-Liisi (vt. Lisa 12) jaoks tema ümber - arhitektuur, rõivad, pühade tähistamine ja seto laulutraditsioon. Kultuuriruumi teadvustamine tuli hiljem, eemal olles ja kõrvalt vaadates. Hetkel elab suure osa ajast Setomaal – töötab Setomaa Muuseumites, laulab Mokornulga leelokooris, aitab korraldada Lummo Kati laululaagrit. Ta on olnud Nuursootska ning kuulub Seto Kongressi Vanemate Kogusse. Osaleb tähtpäevadel, hoiab traditsioone ja tegeleb käsitööga. „See on kirjeldamatu emotsioon, vajadus. Võib-olla vajadus „päris“ elu vastu, kunagise elu vastu, mis oli enne digiajastut. Selles elus on rohkem külgi, värvi, emotsioone, eripärasid, keerulisust. Keerulisus aitab meile hoida meeled erksana ja vaimu tervena. Arvan, et tahan olla terve inimene, sellepärast mulle meeldib maakeskkond ja elamusi pakkuv seto kultuuriruum (isiklik intervjuu, 2025).“

Võrreldes end üle-eelmise sajandi setodega, siis oletab Triinu-Liis, et tema teadmised kultuurist on kõigest koorekiht, samas võrreldes omavanuste noortega, võivad olla tema teadmised paremad kui “harjukeskmisel”. Ta kõneleb seto keelt ning on seto noortest sõpruskond. „Soovin paikselt maale elama naasta. Pühenduda ja rohkem uurida kunagise kultuuri kohta. Parendada suuliseid oskuseid, näiteks arendada laulusõnade loomise oskust, leida oma laulurütm või -viis, lugude jutustamine, keele kõnelemine (k.a. kirjutamine). Arendada käsitöö oskust. Võtta ette enda ristimine ja süveneda õigeusu traditsiooni. Seto pulma soovin teha! Enese rikastamine kokkuvõttes... Noortel on kultuur nende silmi ees, silmad peab lihtsalt avama ja märkama,” ütleb Triinu-Liis intervjuus.

Järgnev pildipaar (vt fotod 10-12) peegeldab endast midagi rahulikku, kodust ja ajaloolist. Esimesel fotol vaatab naine kaamerasse rahulikult ja kindlalt. Pildi hämarus ja puidusus räägivad sügavast kuulumisest. Pehme valgus langeb näole, lisades intiimsust ja sisemist dialoogi. Teisel fotol on naine surnuaias, peas linik. Tema kohalolus ei peegeldu kurbust, vaid pigem näitab ta, et „Mina olen siin ja meie oleme siin”. Värvide alasatureeritus annab ruumi pilti tõlgendada läbi vaikuse ja tühjuse.

Foto 10. Triinu Liis seto rõivais

Foto 11. Triinu Liis kalmistul

Foto 12. Triinu Liis kodu õuel

„See on kirjeldamatu emotsioon, vajadus. Võib-olla vajadus „päris“ elu vastu, kunagise elu vastu, mis oli enne digiajastut. Selles elus on rohkem külgi, värvi, emotsioone, eripärasid, keerulisust.“ - Triinu Liis

3.6 Gerd Palok

Gerdi (vt. Lisa 13) seob Setomaaga suur huvi kultuuri ja käsitöö vastu – elab ja õpib Setomaal. See valdkond huvitab teda, sest on terve elu elanud Setomaal ning soovib teada, kuidas elasid tema esivanemad ja milliseid käsitöötehnikaid kasutasid. „Olen harjunud elama setona ja ei oskaks ilma selleta olla. Kindlasti oleks minu elu ilma Setomaa ja seto kultuurita igavam (isiklik intervjuu, 2025).” Gerd on proovinud peaaegu kõiki erinevaid seto traditsioonilisi käsitöötehnikaid, on laulnud kooris ja setoteemalistel üritusel, lisaks mängib ka karmoškat. Osaleb kõikidel suurematel seto üritustel ning kindlasti ka osaleb paasapäeval ning tema külas toimuva tsässona pühal midroskil. Seto keelt kõnelda ei oska, kuid arusaamisega erilist probleemi ei ole. Tunneb, teab enamjaolt kõiki Setomaa aktiivseid noori. Ta puutub seto kultuuriga igapäevaselt kokku – olgu selleks käsitöö tegemine või pilli mängimine. Huvi pakuvad ka erinevad kangakudumistehnikad, mida on Setomaal kasutatud ning soov on neid veelgi proovida. Gerd leiab, et noori peaks kindlasti palju kultuuriellu kaasama ja viimaseid ei tohiks ühestki tegevusest kõrvale jätta. Just siis nad harjuvad selle kultuuriga ja ei pane tähelegi, kui seda edasi kannavad (isiklik intervjuu, 2025).

Gerdi triptühhis (vt fotod13-15) peegeldub siirust, soojust ja avatust. Esimene portree noorest lõõtsamängijast, kes vaatab kindlameelselt kaamerasse, tema pilgus peegeldub lojaalsus ja austus oma kultuuri vastu. Teisel fotol on noor astumas sammu kaasaegsusesse, viies kultuuri endaga kaasa. Kolmandal pildil eristub kaks idenditeeti – noormees seisab rahvarõivais, telefon käes. Ta näitab, et ei ole vaja millestki loobuda, saab olla mõlemat korraga.

Foto 13. Gerdi portree pilliga

Foto 14. Gerd heinamaal kõndimas

Foto 15. Gerd telefoniga rääkimas

„Olen harjunud elama setona ja ei oskaks ilma selleta olla. Kindlasti oleks minu elu ilma Setomaa ja seto kultuurita igavam.” – Gerd

3.7 Maria Grünberg

Maria (vt. Lisa 14) on kogu elu olnud tihedalt seotud Setomaa kultuuriga. Juba varasest east alates on ta kokku puutunud seto laulude, rahvapärimuse ja pillimänguga – viimane on tema elus olnud pidevalt kohal üle kümne aasta. Aja jooksul on huvi seto kultuuri vastu kasvanud ning ta on aktiivselt osalenud mitmetel kultuuriteemalistel üritustel. Aastal 2018 valiti ta noorsootskaks ning ta on teist ametiaega järjest Seto Kongressi Vanematekogu liige. Samuti teeb ta Vikerraadios setokeelseid uudiseid ning on töötanud Tartu Ülikoolis seto keele korpuses, kus tegeles transkriptsiooniga (isiklik intervjuu, 2025).

Seto kultuuri muudavad Maria jaoks eriliseks eelkõige inimesed ja kogukonnatunne. Tema südameasjaks on, et Setomaa kultuur ja keel jääksid elujõuliseks, kohaneksid kaasaegsete muutustega ning et Setomaal oleks hea elada. Ta on kõige enam seotud muusika – nii pillimängu kui ka laulmisega – ning soovib end arendada ka käsitöövaldkonnas, näiteks vanikute ja põlledede õmblemises. Samuti soovib ta saada paremaks sõnaloojaks ehk inimeseks, kes oskab ise laule luua (isiklik intervjuu, 2025). Maria jaoks on oluline, et seto keel säiliks – see on tema hinnangul suur ja keeruline, kuid hädavajalik teema. Ta unistab taasühinenud Setomaast, kus ei oleks piiri ega kontrolljoont, mis praegusel ajal takistavad liikumist ja lahutavad peresid, tuttavaid ja sõpru – Petseri ja Eesti pool peaksid taas kokku kuuluma. „Minu südameasi on see, et Setomaa elaks ja kehtaks. Noored peavad olema prioriteet – tuleb nendega tegeleda ja luua neile mitmekesiseid võimalusi,“ ütleb Maria (isiklik intervjuu, 2025).

Järgnevad fotod (vt fotod 16-17) Mariast peegeldavad poeetilisust ja kultuuri kaasajaga põimumist. Esimesel mustvalgel fotol on Maria sättimas vanikut (peaehe), mis mõjub rituaalse tegevusena, foto topeeltsäritusena tekkinud udusus lisab juurde ajalise konteksti, justkui rändaks Maria hetkeks minevikku. Teine foto esitleb Mariat selges ja rahulikus linnaruumis. Foto värvilisus lisab kaasaegsust ja elujõulisust, keha hoiak konkreetne ja tugev.

Foto 16. Maria vanikut sättimas

Foto 17. Maria kodu rõdul

„Minu südameasi on see, et Setomaa elaks ja kestaks. Noored peavad olema prioriteet – tuleb nendega tegeleda ja luua neile mitmekesiseid võimalusi,“ – Maria

4. ANALÜÜS

Minu uurimustöö kujunes üsna aeganõudvaks tööks. Kõige rohkem vaimset ressurssi võttis pildistamissessioonide korraldamine ja aja operatiivne kasutamine. Pildistamissessioonide aja kokkuleppimisega õnneks suur probleemi ei olnud, kuid ka see nõudis palju arvestamist erinevate nüanssidega. Sain inspiratsiooni nii noorte igapäevastest tegevustest kui ka nende unistustest, tänu millele õppisin ka ise kultuuri rohkem väärtustama. Fotograafia tasandil õppisin kui oluline on luua pildistatavaga usalduslik side – alles siis saab tekkida tõeliselt siiras ja ausate emotsioonidega pilt. Sain väärtusliku kogemuse nii portreefotode tegemises kui ka inimeste tunnetuslikus pildistamises. Õppisin arvestama inimeste isikupäraga, keskkonnaga ja loodusliku valgusega. Mõistsin, et hea foto ei sünni ainult tehnika abil, vaid eelkõige koostöös, kohalolus ja kuulamises. Fotograafia kaudu sain jäädvustada hetki, mis kannavad endas rohkem kui ainult välist – need jutustavad loo sügavate juurtega traditsioonist, noorte idenditeedist ja kuuluvuset.

Antud intervjuude põhjal sain teha järeldusi, et kõikidel noortel hulganisti ühiseid jooni. Pea igal noorel on sügav side Setomaaga, olgu see teadlik otsus või sünnist saati. Tihtipeale on noored Setomaa kultuuri kaasatud täna oma perekonnale, kes neid lapsest saati erinevatele üritustele kaasavad. Osadel on ka esivanemad Setomaalt või selle lähedusest pärit või on otsustanud ise teemat süvitsi uurida.

Samuti võtavad kõik intervjuus osalenud noored aktiivselt osa Seto kultuurielust. Nad tegelevad kultuuriga, ilma et nad ise endale teadvustaks, et nad sellega tegelevad – kultuur elab neis sees ja neil on loomulik huvi selle vastu.

Noored mängivad pilli (kõige populaarsem on pidupill karmoška), laulavad leelokooris, tegelevad tantsuga, käsitööga (tikkimine, heegeldamine, kirivööde tegemine jne).

Suure murekohana toodi välja seto keele kõnelemise probleemi ja keele oskajate vähemust. Keele kirjapildi õppimine on neile keeruline, kuna ei ole piisavalt abistavaid materjale, et saada rohkem vilunumaks. Noored tundsid muret keele ja kultuuri hääbumise pärast. Aktiivsete noortena tegutsevad nad selle nimel, et kaasata rohkem noori kultuuriellu – intervjuudes pakuti erinevaid lahendusi, mis kutsuks noori Setomaale elama ja töötama, näiteks luua atraktiivseid

töökohti. Inimesi saab kultuuriga tuttavaks teha läbi sotsiaalmeediakanalite, näiteks lühiformaadilisel videoplatvormil TikTok. Kultuur kui eluviis, mitte pelgalt huvi, noored ei kujuta oma elu teistmoodi ette - seto kultuur on eriline ja hoiavad seda oma südames kindlal kohal.

KOKKUVÕTE

Töö uurimuslikus osas viisin läbi kvalitatiivsed intervjuud üheksa Setomaa kultuuriga tegeleva noorega. Mind huvitas, kuidas nad aitavad tänapäeval Seto kultuuril elus püsida, milliseid valikuid nad teevad ja milliseid väljakutseid nad tajuvad. Soovisin mõista, kas noored tunnetavad end kultuuri kandjatena sisemise vajaduse tõttu või on see roll neile perekonna kaudu omistatud.

Praktilises osas jäädvustasin seitset noort, milles valmis igaühel 2-3 fotost koosnev fotoseeria, mida esitlesin koos intervjuus kõlama jäänud tsitaadiga. Pildisessioone viisin läbi noortele omases keskkonnas – maakodus, kiire liiklusega tänaval, oma kodus ja nii edasi. Igast noorest valmis jutustav fotoseeria, mille sobitasin kokku nende öeldud tsitaadiga.

Pöörasin rõhku fotode sisulisele kontrastile, et tuleks välja kaasaegsuse ja traditsiooni põimumine.

Uurimuse tulemusena sain teada, noorte jaoks on kultuur kui eluviis. Võib isegi öelda, et kultuur elab nende sees ning neil on isiklik sügav side selle piirkonnaga ja kultuuriga. Noored on aktiivselt kultuuri sees, tegeledes näiteks laulmise, pillimängimisega, käsitööga või muu kultuurse tegevusega – tihtipeale ei pane nad tähelegi, kui kultuuri edasi kannavad. Intervjuu vastustest selgus, et enamustel on perekond samuti Seto kultuuri sees, sealt see huvi alguse sai. Vähemuses olid need, kellel tekkis huvi iseenesest, ilma et perekond oleks sellega aktiivselt tegelenud. Noored tunnetasid alateadlikult, et soovivad kultuuriga seotud olla, nagu ka mina oma lõputööd valides otsustasin just antud teema kasuks. Vastustest ilmnes ka erinevaid lahendusi murekohale, et kuidas seto kultuuri elus hoida, et see ei hääbuks. Näitena saab tuua vanemate põlvkondade julgustamise ja toetuse kultuuri õppimisel, atraktiivsete töökohtade loomise Setomaal, sotsiaalmeedia kanalitel kultuurielu inimestele nähtavaks tegemise ja nii edasi.

Lisaks teadmistele Seto kultuurist ja noorte rollist selle säilimisel, arenesin palju ka isiklikul tasandil. Õppisin inimestega suhtlemist, koostööd ja aja planeerimist. Soovisin anda selles töös noortele tulevikutegegijatele nähtavust ja tõsta esile kultuuri säilitamise olulisust.

SUMMARY

The thesis „Seto youth as carriers of culture: choices and challenges in modern times” I conducted qualitative interviews with nine young people involved in Setomaa culture. I was interested in how they help keep Seto culture alive today, what choices they make, and what challenges they perceive. I wanted to understand whether young people see themselves as cultural bearers due to an inner calling or whether this role has been passed on to them through their families.

In the practical part, I photographed seven young people, creating a photo series of 2–3 images of each, which I presented alongside a quote that stood out from their interview. I conducted the photo sessions in environments familiar to the youth – in country homes, on busy streets, at home, and elsewhere. Each photo series aimed to tell a story and was paired with a meaningful quote. I focused on visual contrasts to highlight the interplay between modernity and tradition.

As a result of the study, I found that for young people, culture is a way of life. It could even be said that culture lives within them, and they have a deep personal connection to the region and its traditions. They actively participate in cultural life, whether through singing, playing instruments, crafting, or other traditional activities – often without even realizing that they are passing the culture forward. The interviews revealed that for most, the interest in Seto culture began in childhood through their families. A minority discovered the culture independently, without active family involvement. These youth often feel a subconscious drive to stay connected to the culture – just as I did when I chose this thesis topic. The responses also offered solutions to the concern of how to preserve Seto culture and prevent its fading. For example, encouraging older generations to support and guide cultural learning, creating attractive jobs in Setomaa, and making cultural life more visible through social media channels were among the suggestions.

In addition to gaining knowledge about Seto culture and the role of youth in its preservation, I grew personally as well. I learned to communicate with people, collaborate, and manage my time. With this thesis, I aimed to give visibility to these young culture bearers and emphasize the importance of preserving cultural heritage.

LISAD

Lisa 1. Hame pilkupüüdvaime osa on käisekirjad. Foto: Johannes ja Peeter Parikas. Ilmunud: Seto rahvarõivad, Seto Käsitöö Kogu MTÜ

Lisa 2. Noormees kaunistatud rinnalatiga hames. Võmmorski küla, 1913.

Foto: Johannes Pääsuke. Ilmunud: Seto rahvarõivad, Seto Käsitöö Kogu MTÜ

Lisa 3. Setomaa lihavõtted Obinitzas. 2025. Munaloomka. Foto autor:Lisette Sein

Lisa 4. Rahvalaulik Anne Vabarna (pildil keskel) koos kaas-lauljatega, Tallinn 1936. Foto:ERA

Lisa 5. Setu lauluema Hilana Taarka (ERM Fk 718:14); Eesti Rahva Muuseum

Lisa 6. Sootska Õie Sarv. Foto: Eesti Folkloorinõukogu 2017

Lisa 7. Suurendatud foto sõlest. Foto autor: Evar Riitsaar

Lisa 8. Intervjuu Truvar Riitsaarega

1. Kuidas olete seotud Seto kultuuriga?

Olen terve elu elanud Obinitsas, seto keele ja rahva keskmes üles kasvanud.

2. Miks see sind huvitab? Miks sa sellega tegeled?

Ma otseselt ei tegele sellega aga seto ajalugu ja vanad kombed ja rahvatarkused ja vanad jutustused on minu jaoks erilised.

3. Millised alased sa seto kultuurist tunnend?

Kuna mu isa on hõbedasepp siis olen palju kokku puutunud seto hõbe ehetega. Olen pidanud ka üritustel ja võimalustel kaasa laulma seto rahvalaule.

4. Kas sa käid seto üritustel?

Kuna Seto folk ja selle laadsed üritused ei ole üldsegi kultuuriga ega millegi muu huvitavaga seotud, vaid on lihtsalt üritused raha teenimiseks, siis enam ei käi.

5. Kui palju sa seto keelt oskad?

Ma saan setokeelest aru ja kui keegi räägib minuga seto keeles oskan vastu ka rääkida.

6. Kas sul on ka seto noortest sõpruskond?

Ma tean ikka teisi umbes endavanuseid seto noori, aga mõned on ära kolinud, mõnega ei ole kunagi lähedasteks saand ja mõnega ei saa enam väga läbi. Nii et ei ole.

7. Kui palju sa veedad oma vaba aega seto kultuuri sees?

Olen pool oma ajast ikka obinitsas, suviti toimub kultuuri mõttes rohkem siin.

8. Mida tahad ise ära teha/saavutada olles seotud seto kultuuriga?

Tahaks saada esimeseks seto jazz saksofonistiks.

9. Kuidas tuua noortele rohkem seto kultuuri?

Jagada kõigile maad ja haridust iseseisvalt elamiseks, söögikasvatamiseks ja looduse eest hoolitsemiseks. ja noh tuleks vist õpetada keelt et uued kohalikud omavahel kõnelda oskaks.

10. Kuidas Seto kultuur seostub sinu identiteediga?

Ikka seostub olen Setomaalt ja uhke selle üle.

Lisa 9. Intervjuu Silvia Kiigemägi

1.Kuidas olete seotud seto kultuuriga?

S: Kuigi pole ma kunagi Setomaal elanud olen väiksest saati käinud tihti Väiko-rõsnas, kuna mu perel on maa koht seal. Lisaks oli mu perel traditsioon käia iga aasta kas kuningriigil või seto folgil. Mulle pole seto kultuuri kunagi õpetatud ning mu lähiperes ei tegele keegi seto kultuuriga. Paar aastat tagasi kui kohtusin nüüdse hea sõbrannaga Grünbergi Mariaga hakkasin ma väga palju seto kultuuri kohta õppima ning üritustel käima. Olen pidanud endale palju õpetama, et järgi jõuda teistele, kes on kultuuri keskel üles kasvada saanud ning ma tean, et mul on veel väga palju õppida. Juurte järgi olen pärit Saatses, kus elas mu vanaisa.

2. Miks see sind huvitab? Miks sa sellega tegeled?

S: Huvi tekkis kui ma olin väike ja nägin seto üritustel naisi ilusates rõivastes. Kui ma teada sain, et mu juured on pärit Setomaalt hakkasin suuremat huvi selle vastu tundma, kuna ma tahtsin oma ellu rohkem pärimuskultuuri. Peamiselt huvitab mind seto kultuur, kuna see on minu vanavanemate ja muu pere kultuur. Kuigi tekkis enne mind lünk sisse, kus ei tegeletud sellega, tahan ma traditsioonid tagasi meie perre tuua et kultuur jätkuks. Enne kui hakkasin seto kultuuriga tegelema soovisin ma alati et ma saaks mingisuguse kihelkonna juurde kuuluda, kuna mulle on alati meeldinud Eesti erinevad kultuurid.

Ma tegelen seto kultuuriga, kuna see on mulle tähtis, ma tahan et kultuur ja traditsioonid edasi kanduks ning mul on tunne nagu mul on vastutus kultuuri õppida ja seda edasi kanda.

3.Milliseid alasid sa setokultuurist tunnend?

S: Ma tegelen seto käsitööga (õmblen, tikin, heegeldan, koon, teen kirivöösid), käin seto leelo kooris, õpin karmoškati ja tantsin.

4.Kas sa käid seto üritustel?

S: Käin võimalikult palju seto üritustel, kuid kaugeltki mitte nii palju kui tahaks. On kujunenud traditsiooniks käia Tartus talsipühal ja Setomaal talsipühal, kindlasti käin ka iga aasta lihavõtte pidustustel. Vahel käin oma kooriga esinemas, kuid seda juhtub vaid paar korda aastas. Olen

käinud ka viimased 5 aastat seto folgil nii, et olen rõivil ja esinen kas oma kooriga või tantsin tantsupeol.

Tihti jääb üritustel käimine ära, kuna ma saan liiga hilja teada

5. Kui palju sa seto keelt oskad?

S: Kirjutan igapäevaselt oma sõbrannaga messengeris seto keeles, mis on paljusti kaasa aitanud mu keeleoskusele.

Rääkida oskan seto keelt enam vähem soravalt (alati võib parem olla)

Vahepeal on raskusi leelo sõnadest arusaamisel, kui on keerukamad, vähe kasutatud sõnad.

6. Kas sul on ka seto noortest sõpruskond?

S: Jah on küll. Mõndade sõpradega saan kokku vaid üritustel, mõndadega ka väljaspool seto üritusi.

7. Kui palju sa veedad oma vaba aega seto kultuuri sees?

S: Vähemalt kord nädalas tegelen kultuuriga mingil viisil, kuid kultuuri sees olen kajuks liiga harva, kuna elan Tartus.

8. Mida tahad ise seto kultuuris ise ära teha, saavutada olles seotud seto kultuuriga?

S: Ma tahaksin kangesti ära õppida hõbetöö (tsäpotskad ja sõlg) hame kanga kudumise, suurräti kudumise ja rübiku õmblemise.

Kindlasti tahan teha käsitöö blogi, kus ma panen detailselt kirja, kuidas igat seto rõivast käsitsi teha (lisaks pildid ja videod), et teised saaksid järgi teha ning et see info oleks talletatud internetiavarustes.

9. Kuidas tuua noortele rohkem seto kultuuri?

Ma arvan, et noortele tuleks kultuuri näidata. Ei peaks piirduma vaid Setomaa noortega, kes juba teavad Setomaa ja selle völost vaid tuleks viia seto kultuur teiste noorteni Eestis. Koolis ei kuulnud ma kordagi Seto kultuurist või üldse palju Eesti pärimusest. Just peaks kultuurist rääkima noortele, kes juba teevad iseseisvalt otsuseid, kuidas nad oma vaba aega veedavad ning

mis hobidega nad tegelevad. Hea mõte oleks käia mitmetes Eesti koolides ning teha esitlus seto kultuuri kohta. Esitluses võiks rõhutada just tegevusi nagu tantsud, laulmine, pilli mängimine, käsitöö ja erinevad üritused, et noori kaasa haarata. Ja kui üritustest rääkida siis mitte piirduda ainult kommetega vaid ka kindlasti rääkida millal ja miks teatud üritusi peetakse. Lisaks võiks kiiresti mõni seto tants selgeks õpetada ning tantsida. Esitlust saaks teha kas aulas või klassiruumis, kuid klassiruumis oleks ilmselt mugavam õpilastel küsimusi küsida. Lisaks võiks anda õpilastele infot, millised võimalused on nende õpilaste läheduses, et kultuurist osa võtta rohkem kui ainult kirmastel (nt Tartus ja Tallinnas leelokoorid, pilli õppimine, käsitöö jm)

Lisaks aitaks noortel kultuuri avastada, kui oleks keegi sotsiaalmeedias, kes aktiivselt postitaks seto kultuuri kohta. Olen tiktokis näinud noort neitut, kes räägib võro keeles ja õpetab võro kultuuri kohta ning samamoodi saaks teha seto kultuuri kohta

Noortele tuleb näidata kui tore on seto kultuur ning mis võimalused on olemas, et sellest osa võtta. Ajalugu, teadmised ning keel tuleb tagantjärele sellega kaasa.

Kindlasti on suureks abiks kui kogukonnas vanemad aitavad noori neid utsitades üritustele minema ja seto kultuurist osa võtma. Noor ei pruugi teada kas talle seto kultuur meeldib kui nad pole seda ise korralikult kogenud. Huvi ei saa äratada kui sellest vaid rääkida. Kuid raskem on laialdaselt rakendada sellist käitumist.

10. Kuidas seostub see sinu identiteediga?

S: Seto kultuur on minu jaoks soe kogukond, kes on nagu mu teine pere. Setoks olemine on minu jaoks tähtis ja toob mulle uhkust. Mul on au osa võtta nii rikkalikust kultuurist, mul on hea meel kultuuri panustada ja aidata seda edasi viia. Seto kultuur kajastub mu igapäevases riietuses ja ehetes, tihti kannan kas kirivööd või seto ehteid oma tavaliste riietega. Väiksenä sain kultuuriga piisavalt kokku puutuda, mulle huvi pakkus ning tänu seto kogukonna toele ja mõnele aktiivsele tuttavale kes mind kaasa haaras olen vaikselt sulandumas seto kogukonda üha rohkem ja rohkem.

Lisa 10. Intervjuu Ando Temmo Tormiga

1. Kuidas olete seotud Seto kultuuriga?

Olen seotud Seto kultuuriga sellepärast, et mu emapoolsed esivanemad on kõik elanud Setomaal ja andnud Seto kultuuri lastele edasi. Minu ema annab seda mulle edasi. Ma osalen paljudel üritustel, kus tantsitakse, lauldakse ja mängitakse pilli just Seto moodi. Lisaks osalen igal esmaspäeval Tantsutrupi Modus Setolugude tunnis, kus saab Seto keelt ja kultuuri õppida.

2. Miks see sind huvitab? Miks sa sellega tegeled?

Seto kultuur huvitab mind, sest see on lõbus ja sellest osavõtt jätab sisimasse tunde, et ma kuulun mingi kindla ja ühtse kogukonna hulka. Toit on ka suur meelitaja. Seto joogid ja söögid on meeliülendavalt maitavad ja nendele ei saa kohe mitte ära öelda.

3. Milliseid alasid sa setokultuurist tunnend?

Ei oska öelda täpselt, milliseid alasid. Kas alad jagunevad pulmadeks ja matusteks? Arvan, et tean kõigest midagigi. Lihavõtetest, folkidest, Kuningriigist, erinevatest kirikupühadest, seltskonnamängudest ja muidugi riietusest. Riietusest tean võibolla isegi kõige paremini.

4. Kas sa käid seto üritustel?

Käin paljudel Seto üritustel. Viimased 10a pole kordagi vahele jätnud Seto Kuningriiki, Seto Folki ja kuniks veel sai, siis Radaja festivali Ka, mis oli Vene piiri taga üks suur kirmask.

5. Kui palju sa seto keelt oskad?

Oskan Seto keelt enda arust väga hästi. Paremini kui enamus noored Setomaal. Räägin kõigiga Seto keeles, kes minuga Seto keeles rääkimist alustavad ja tunnen ennast mugavalt seda tehes.

6. Kas sul on ka seto noortest sõpruskond?

Tervet sõpruskonda ei ole aga sõpru on Seto kultuuriga tegelemise läbi tekkinud üpris palju. Igas Setomaal nurgas tean ikka mõnda noort kellega hästi läbi saan.

7. Kui palju sa veedad oma vaba aega seto kultuuri sees?

Vaba aega Seto kultuuri sees ma veedan täpselt nii palju, kui mingeid sündmusi toimub. Ma üldiselt käin igal pool kohal aga kindlasti osalen vähem, kui Setomaal elavad inimesed. Tallinnas nii palju seda Seto kultuuri ei ole.

8. Mida tahad ise seto ise ära teha, saavutada olles seotud seto kultuuriga?

Eesmäärke ja sihte Seto kultuuriga seoses ei olegi kusjuures. Tunnen, et ma olen siamaani juba

päris tublisti aidanud kaasa Seto kultuuri arendamisse, koos pillimänguga, lauluga, tantsuga, folkidel ja erinevatel pidupäevadel esinemistega ja Seto rahvaga meie keeles rääkides.

9. Kuidas tuua noortele rohkem seto kultuuri?

Seto noortele saab kultuuri tuua läbi ürituste ja aktiivsete Seto noorte, kes teistele noortele omakorda tahaksid seda kultuuri edasi anda. Selleks on näiteks noorsootska, kelle ülesanneteks on Seto noorte kaasamine Seto ellu, nendega Seto keeles rääkimine ja ise Setomaa noorte esindaja olemine tähtsatel kokkusaamistel.

10. Kuidas seostub see sinu identiteediga?

Ma tunnen ennast nagu Seto ja ma olen selle üle uhke. Seto riided panevad mind end majesteetlikult tundma ja Seto muusika mängimine tekitab minus lihtsalt rõõmu ja kuuluvustunnet.

Lisa 11. Intervjuu Emilia Bergiga

1. Kuidas olete seotud Seto kultuuriga?

Ma olen seotud seto kultuuriga läbi oma ema ja vanavanemate. Mu ema kasvas ülesse Setomaal ja käime seal tihti vanavanematel külas.

2. Miks see sind huvitab? Miks sa sellega tegeled?

Mind huvitab seto kultuuri kuna see on lihtsalt nii erinev. Seda on nii vähe alles ja ma soovin see säiliks.

3. Milliseid alasid sa setokultuurist tunnend?

Setokultuurist kõige rohkem olen ma kursis ilmselt tantsu, leelo ja natukene ka kirjandusega.

4. Kas sa käid seto üritustel?

Käin niipaljudel kui elu võimaldab.

5. Kui palju sa seto keelt oskad?

Alati tahaks osata rohkem, ma saan kõigest aru, kuid kaasa rääkida on veel raske.

6. Kas sul on ka seto noortest sõpruskond?

on jaa, mind võeti nii hästi sinna sõpruskonda vastu, arvestades seda, et nad teadsid üksteist palju kauem kuna nad elavad ise Setomaal ja mina Tallinnas.

7. Kui palju sa veedad oma vaba aega seto kultuuri sees?

Mul on tunne, et ma veedan iga oma päeva seto kultuuri sees.

8. Mida tahad ise seto ise ära teha, saavutada olles seotud seto kultuuriga?

Mina sooviksin lihtsalt seda, et iga inimene keda ma kohtan teab, mis on Setomaa ja, et mina olen sealt pärit.

9. Kuidas tuua noortele rohkem seto kultuuri?

Noortele saab tuua seda läbi filmide, videote, piltide, raamatute ja ajakirjade ning kõige muuga.

10. Kuidas seostub see sinu identiteediga?

Ka mina ise olen panustanud, et tuua seto kultuuri noorteni. Kirjutan Setomaa ajalehte ning tulevikus ka Seto Tähekesse.

Lisa 12. Intervjuu Triinu-Liis Tarrosegaga

1. Kuidas olete seotud seto kultuuriga?

Olen sündinud Setomaa kultuuriruumis ja elanud seal terve lapsepõlve. Materiaalne nii suuline kultuur on olnud minu ümber, näiteks arhitektuur, rõivad, pühade tähistamine, seto laulutraditsioon. Kindlasti ei saa seda võrrelda eelmise sajandi kultuuriruumiga ja tegemist on olnud pigem eestlusega segunenud vormidega. Kultuuriruumi teadvustamine on veel eraldi teema. See on tulnud pigem hiljem eemal olles ja kõrvalt „pilti” vaadates. Praegusel ajal veedan kaaluka osa enda ajast Setomaal, sest olen seotud mitmete organisatsioonidega, ühingutega, lisaks isiklikud huvid kultuuriruumi vastu. Töötan Setomaa Muuseumites, laulan Mokornulga leelokooris, aitan korraldada Lummo Kati laululaagrit, olen endine Nuursootska ja praeguse Seto Kongressi Vanemate Kogu liige, võtan osa tähtpäevadest ja sündmustest, proovin hoida traditsioone, teen käsitööd jne.

2. Miks see sind huvitab? Miks sa sellega tegeled?

See on kirjeldamatu emotsioon, vajadus. Võib-olla vajadus „päris“ elu vastu, kunagise elu vastu, mis oli enne digiajastut. Selles elus on rohkem külgi, värvi, emotsioone, eripärasid, keerulisust. Keerulisus aitab meile hoida meeled erksana ja vaimu tervena. Arvan, et tahan olla terve inimene, sellepärast mulle meeldib maakeskkond ja elamusi pakkuv seto kultuuriruum.

3. Milliseid alasid sa setokultuurist tunnend?

Ma arvan, et läbilõhki ei tunne miskit. Ma võrdlen end üle-eelmise sajandi setodega, siis ma arvan et minu teadmised ja oskused on ainult koorekiht. Kui võrrelda teiste enda vanustega, siis ma arvan et minu teadmised üldkokkuvõttes võivad olla paremad. See on ainult oletus, kuna tean enda vanuseid seto kultuurist huvitunuid ja sellesse panustavaid väga vähe. Kui nimetada alasid ehk mingeid kindlaid lahterdatud valdkondi, siis ehk laul, tants, rõivad, pühad.

4. Kas sa kaid seto üritustel?

Jah.

5. Kui palju sa seto keelt oskad?

Mis skaala põhjal? Igapäevaselt ei kõnele, kui puutun rohkem kokku seto organisatsioonide tööga või teatud inimestega, siis kõnelen.

6. Kas sul on ka seto noortest sõpruskond?

Võib nii öelda küll.

7. Kui palju sa veedad oma vaba aega seto kultuuri sees?

Praegusel ajal ca 70% enda ajast? Raske määrata, kui oled kultuuriruumiga tihedalt seotud.

8. Mida tahad ise seto ise ära teha, saavutada olles seotud seto kultuuriga?

Soovin paikselt maale elama naasta. Pühenduda ja rohkem uurida kunagise kultuuri kohta. Parendada suuliseid oskuseid, näiteks arendada laulusõnade loomise oskust, leida oma laulurütm või -viis, lugude jutustamine, keele kõnelemine (k.a. kirjutamine). Arendada käsitöö oskust. Võtta ette enda ristimine ja süveneda õigeusu traditsiooni. Seto pulma soovin teha! Enese rikastamine kokkuvõttes.

9. Kuidas tuua noortele rohkem seto kultuuri?

Noortel on kultuur nende silmi ees, silmad peab lihtsalt avama ja märkama.

Lisa 13. Intervjuu Gerd Palokiga

1. Kuidas olete seotud Seto kultuuriga?

Mind seob Setomaaga suur huvi seto kultuuri ja käsitöö vastu ning ma ka elan ja õpin Setomaal.

2. Miks see sind huvitab? Miks sa sellega tegeled?

See huvitab mind, sest olen kogu aeg elanud Setomaal ja tahan teada kuidas elasid minu esivanemad siin ning missuguseid näiteks käsitöötehnikaid kasutasid.

3. Milliseid alasid sa setokultuurist tunnend?

Mängin karmoškat, olen proovinud peaaegu kõiki traditsioonilisi seto käsitöö tehnikaid, olen ka laulnud kooris ja osalenud seto teemalistel üritustel.

4. Kas sa käid seto üritustel?

Käin kõikidel suurematel seto üritustel võimaluse korral ja kindlasti käin ka meie piirkonna ühel olulisemal pühal paasapäeval ja minu küla tsässona pühal midroskil.

5. Kui palju sa seto keelt oskad?

Kõnelda eriti ei oska, aga natuke ikka. Arusaamisega suurt probleemi pole.

6. Kas sul on ka seto noortest sõpruskond?

Otseselt sõpruskonda ei ole, aga tean ja tunnen enam vähem kõiki Setomaa aktiivseid noori.

7. Kui palju sa veedad oma vaba aega seto kultuuri sees?

Kindlasti puutun seto kultuuriga igapäevaselt kokku näiteks käsitööd tehes või pilli mängides.

8. Mida tahad ise seto ise ära teha, saavutada olles seotud seto kultuuriga?

Tahaksin kindlasti proovida veel erinevaid kangakudumis tehnikaid, mida on Setomaal kasutatud.

9. Kuidas tuua noortele rohkem seto kultuuri?

Noori peaks kindlasti palju kaasama ja noori ei tohiks ühestki tegevusest kõrvale jätta, sest siis nad harjuvad selle kultuuriga ja ei pane tähelegi, kui seda edasi kannavad.

10. Kuidas seostub see sinu identiteediga?

Olen harjunud elama setona ja ei oskaks ilma selleta olla. Kindlasti oleks minu elu ilma Setomaa ja seto kultuurita igavam.

Lisa 14. Intervjuu Brett Hiibiga

1. Kuidas olete seotud seto kultuuriga?

Minu juured on Setomaal, ent elavaid sugulasi mul siin enam pole. Suurest peast olen hakanud Setomaad enda jaoks taasavastama ning sugulased on asendunud heade sõpradega.

2. Miks see sind huvitab? Miks sa sellega tegeled?

Mul on mingisugune tõmme, mida on raske kirjeldada. Tunnen end Setomaal ja üldse Kagu-Eestis väga koduselt, loodus on tuttav, inimesed ja nende mõttemaailm on tuttavad, keel ja elulaad on tuttavad. Ma ei tea kui palju ma Setomaa asjadega tegelen, pigem need tegelevad minuga, seda kõige paremas mõttes.

3. Milliseid alasid sa seto kultuurist tunnend?

Ei tea täpselt alasid nimetada, eks elualad on igalpool ikkagi üksteisest sõltuvad. Oma erialast tulenevalt (pärimusmuusika) olen ilmselt rohkem pühendunud pärandkultuurile, iseäranis muusikat puudutavale. Ent nt lauludki on ju lihtsalt inimeste endi mõttemaailma peegeldus, olgu siis toonaste või praeguste inimeste. Liialt palju ei tasu ka üle mõelda – tants, laul ja pillimäng on ju ka lihtsalt meele-lahutamine.

4. Kas sa käid seto üritustel?

Püüan ikka käia niipalju kui aeg ja distants lubab. Suuremaid pühi on muidugi lihtsam ette planeerida, samas väiksemad koosolemised ei ole vähem tähtsad või meeldejäävamad. Tihtipeale võib ka poolspontaanne koosviibimine kujuneda omamoodi “ürituseks”, võtmesõna on ikkagi head inimesed.

5. Kui palju sa seto keelt oskad?

Keel on mulle väiksena külge hakanud, ikkagi ema ja mõne sugulase kaudu, keda vahel näha oli. Kodune keel oli meil ikkagi kirjakeel, aga sekka n-ö oma keelt. Täna ei oska ma öelda, on ta siis seto või võro keel, ma ise ei pea selle vahe tegemist ka nii oluliseks. Kuna igapäevaselt oma keeles vestlemist pole nii palju kui sooviksin, siis eks see vilumus lainetab. Oma keeles kõnelemist ma ei pelga ning pigem ihkan, samamoodi on põnev ja kasulik kuulata, kuimoodi teised keelt kasutavad. Keeleteemad üleüldiselt on ka lihtsalt põnevad.

6. Kas sul on ka seto noortest sõpruskond?

Viimasel ajal on kujunenud, ent kuna ma ise Setomaal ei ela, siis noorte tegemisi ja nägusid liiga tihti ei kohta. Laias laastus minuealised on vist ka õpingute tõttu laiali valgunud.

7. Kui palju sa veedad oma vaba aega seto kultuuri sees?

Ma arvan, et terve minu aeg, vaba või tööaeg, ongi üht või teistpidi seto. Ei oska teda nagu lahutada või näppu peale panna, et mis on seto kultuur, või isegi täpsemalt, et mida ta ei ole.

Kui nüüd mõelda, et kui palju ma Setomaal aega veedan või konkreetselt “seto kultuurina” väljahõigatud tegemistest osa võtan, siis seda aega võiks muidugi rohkem olla.

Suviti ilmselt rohkem, talviti ilmselt vähem. Päris iga kuu ei jõua Setomaale kohale, samas oma kooli- ja tööelus puutun peaaegu iga päev kokku.

8. Mida tahad ise Setomaal ära teha/saavutada olles seotud seto kultuuriga?

Oi kui raske küsimus. Kuna ma ise pühendun praegu seto vanemale viiuli- ja kandlemuusikale, siis tegelikult oleks ju vahva, kui viiul ja kannel ühel päeval Setomaal taas pead tõstaksid ja talveunest ärkaksid. Karmoškamäng on ju väga hästi levima hakanud, aga ise mõtlen, et pille on ju veel! Laias pildis ma küll hetkel endale mingeid eesmärke pole seadnud, pigem tunnen end vabana haarata kinni vahvatest pooljuhuslikest ideedest, kui mitte millegi muu, siis kasvõi mängu-ilu pärast.

9. Kuidas tuua noortele rohkem seto kultuuri?

Mulle tundub, et noorte jaoks on olulised head eeskujud ning nendega arvestamine, nende kuulamine ja kaasamine. Peale sundida midagi ei saa ning noored tegelevad mingis vanuses pigem enda sisemaailmaga ning keskkooli, kõrgkooli, kutsekooli vms teemadega. Seda ei saa kindlasti ette heita. Ideaalilähedane oleks muidugi, kui noor on elus oma suuna kätte saanud,

ning soovib mõne aja pärast kodukohta tagasi tulla, end kodukohas rakendada. Ma tahan ikkagi olla optimistlik, et inimene jõudes mingisse vanusesse hakkab järjest rohkem oluliseks pidama omi juuri. Niiet kõik vist ikkagi algab lapseeas tema perest pihta, samamoodi nagu paljudel peredel on oma pannkoogisöömistoimingud või lihapirukaretsept, millest kinni peetakse. “Seto kultuur” ei ole midagi teistsugust, see võiks ju olla lihtsalt normaalne elu. Seega oleks toomine alles hilisem meede, pigem siis kasva(ta)mine. Suuremate puhul on tänapäeval kindlasti peavoolu- ning sotsiaalmeedial oluline osa, seda pole mõtet salata. Seto asja välja toovad sündmused nt kontserdid, näitused, raamatuesitlused ja laagrid on kindlasti hea värav ja esimene samm selles suunas. No aga sellega ju Setomaailm ei piirdu. No aga mis see seto kultuur siis ikkagi jälle on?

10. Kuidas see seostub sinu identideegiga?

Minu identideediga seostub vist kogu eelnev jutt ja kõik elu ülejäänud tahud samuti. Kuna mina ei ole selles ruumis üles kasvanud, st mul lapseeas liiga palju vahetuid kogemusi, siis minu n-ö tagasipöördumine oli ikkagi alguses (ala?) teadvustatud samm. Nüüd ma ei kujuta oma elu, kus poleks Setomaad oma inimestega, mitte kuidagi ette. Setomaailm on kodu kõrval minu jaoks oluline toetuspunkt ning midagi, millega kõrvutades on lihtsam lahti mõtestada maailma ja uusi teadasaamisi. Ehk siis minu nullpunkt ja südames kindlal kohal, see pole midagi müstilist vaid vastupidi, midagi väga argist. Ta lihtsalt on ja minul on selle üle ülimalt hea meel.

Kokkuvõte: Brett Hiiobi juured ulatuvad Setomaale, kuid elavaid sugulasi tal siin enam ei ole. Täiskasvanuna on ta hakanud Setomaad teadlikult taasavastama ning varasemad perekondlikud sidemed on asendunud lähedaste sõprussuhetega kohalike inimestega. Tunneb end Setomaal ja Kagu-Eestis väga koduselt: „*Mul on mingisugune tõmme, mida on raske kirjeldada. Tunnen end Setomaal ja üldse Kagu-Eestis väga koduselt, loodus on tuttav, inimesed ja nende mõttemaailm on tuttavad, keel ja elulaad on tuttavad.*” Oma erialast tulenevalt – pärimusmuusika – on ta ilmselt rohkem keskendunud just pärandkultuurile, eriti muusikaga seotud valdkondadele. Samas leiab Brett, et ka laulud on tegelikult inimeste mõttemaailma peegeldus – olgu see siis varasemate või tänapäeva inimeste oma. Tema sõnul ei tasu pärimust alati üle analüüsida: tants, laul ja pillimäng on paljuski ka lihtsalt meelelahutus. Käib seto üritustel nii palju kui võimalik,

leiab, et pool-spontaansed koosviibimised võivad kujuneda omamoodi erilisteks üritusteks, võtmesõnaks on head inimesed ja seltskond. Seto keel on suus juba väiksest peale ning peab keeleteemasi üleüldiselt põnevaks. Seto noorteest sõpruskond on kujunuend, kuid noorte ära kolimise tõttu tuttavaid nägusid nii tihti ei kohta, ütleb Brett. Terve tema vaba aega ja igapäevatoimetusi võiks nimetada „seto eluks”.

Seto kultuuriga soovib seda, et: *„kannel ja viiul ühel päeval Setomaal pead tõstaksid talveunest ärkasid. Karmoškamäng on ju väga hästi levima hakanud, aga mõtlen, et pille on ju veel!”*

Brett leiab, et noortele rohkem kultuuri tuua oleks olulised eeskujud ning nendega arvestamine, kuulamine ja kaasamine. Võib ju unistada, et iga noor sooviks suuremaks kasvades oma juurte juurde tagasi naasta, kuid seda peale suruda ei saa. Ta arvab ka, et: *„Seto kultuur ei ole ju midagi teistsugust, see võiks ju olla lihtsalt normaalne elu. Seega oleks toomine alles hilisem meede, pigem siis kasva(ta)mine.”* Seto kultuur seostub Brete idenditeediga alateadvustatud sammuna, ta ei kujutaks enam enda elu, kus poleks Setomaad, mitte kuidagi ette.

Lisa 15. Intervjuu Sädeli Sarvega

1. Kuidas olete seotud Seto kultuuriga?

1) Seto kultuuriga olen seotud juba väiksest peale. Kasvasin üles Setomaal Obinitsa külas, olles tahestatmata kultuuri sees: perega kohalikel üritustel kaasas käies, inimesi ümberringi seto keelt rääkimas kuuldes. Kõige suuremaks eeskujuks ja mõjutajaks on mulle mu vanaema Sarve Õie. Tema ongi minu kõige suurem õpetaja ja toetaja.

2. Miks see sind huvitab? Miks sa sellega tegeled?

Seto kultuur ja ajalugu huvitavad mind iga päevaga järjest enam. Tunne end seto riides õigesti ja hästi, armastan seto leelot ja oskust selles erinevaid nüanse välja kuulda. Soovin selle kõige kohta veel rohkem teada saada, et saaksin vabamalt ja enesekindlamalt teha mida armastan. Muidugi teen seda ka, et oma esivanemate kohta rohkem teada saada. Näiteks oma vanaisa, Ain Sarve, tunnen ma ainult inimeste jutustustest või ise internetist ja raamatutest leitud.

3. Milliseid alasid sa setokultuurist tunnend?

Ausaltõeldes tunnen, et ei tea seto kultuurist väga midagi, sest nii palju on veel õppida. Samas julgen öelda, et olen keskmisest inimesest sel alal teadlikum. Tean kuigipalju riiete, laulude, keele ja lihtsama igapäevaelu traditsioonide kohta. Ajalugu ja suuremad traditsiooni pole aga momendil mu tugevaim külg.

4. Kas sa käid seto üritustel?

Olen seto üritustel üpris vähe käinud, eriti viimastel aastatel. Pigem käin kooridega Setomaast väljas pool esinemas kui Setomaasiseselt oma nägu näitan. Enamasti on mitte osalemise põhjuseks olnud vägev aukartus seto kultuuri ja oma esivanemate ees, hirm midagi valesti teha (kuigi on võimatu kindlaks teha milline tegu on siis ajalooliselt ja piirkonniti õige või vale). Tunnen, et kui ma selle kultuuri kohta kõike ei tea, siis vanem generatsioon on minus pettunud. Veelgi hullem oleks see, kui keegi teine noor võtaks minult eeskuju tehes samamoodi „valesti“. Võtsin vastu otsuse end käsile võtta ja õppida ja uurida erinevate inimeste käest, kuidas nemad seto kultuuri õigeaks näevad. Usun, et kultuuri ja ajalugu tulekski just nii mitmelt inimeselt õppida kui võimalik, sest igaüks näeb seda veidi teisiti. Mida rohkem oma teadmiste kogusega rahul olen seda tihedamini hakkab mind seto üritustel näha olema.

5. Kui palju sa seto keelt oskad?

Saan seto kõnekeelest aru, laulusõnade tõlkimine vajab vahel rohkem mõttetööd. Kirjutada seto keeles ma kahjuks ei oska ja ei tea ka väga kuidas seda õppida.

6. Kas sul on ka seto noortest sõpruskond?

Aasta aega tagasi polnud mul oma vanuseid seto sõpru. Kuid see muutus kui kohtusin toredate asjalike noortega kellega käisime eelmise aasta detsembris soomes seto kultuuri jagamas. Tegime päris korralikult eeltööd ja nii tihedalt koos käies saime headeks sõpradeks. Plaanime ka edaspidi koos käia ja laulda.

7. Kui palju sa veedad oma vaba aega seto kultuuri sees?

Väiksena kui vanaema mind valvama pidi, veetsin päevi Obinitza muuseumis temaga tööl kaasas olles, nüüdseks on ta töö talle koju kolinud ja iga kord tal külas käies tervitab mind hunnik seto riideid ja laule ja uusi seto inimesi.

8. Mida tahad ise seto ise ära teha, saavutada olles seotud seto kultuuriga?

Praeguseks olen vähem setokultuuri sees kui väljas. Soovin saavutada selle, et olen rohkem seto kultuuri sees kui väljas. Tahan õppida seto keele nii selgeks, et julgeksin häbenemata rääkida. Loodan endale lähiajal oma seto riideid meisterdama hakata. Üle kõige ihkan leida siiski oma inimesed kes sooviksid "setotada" iseenda mitte turismi jaoks, kanda ise tehtud või päranduseks saadud audentseid seto riideid, leelotada sest nii on lõbus (mitte sest nii saab kuulsust või raha), tunda oma ajalugu, saada kokku külaplatsil mitte ainult seto folgil või kuningriigipäeval.

9. Kuidas tuua noortele rohkem seto kultuuri?

Vot seda ma nüüd ei teagi.. Kõik algab ikkagi lastevanematest, nemad peavad lastese poetama selle seemne, mis neis kasvab ja huvi setode vastu tekitab. Kui seda huvi pole, pole vahet kui palju lasteaia või kooli õpetajad neile seto kultuuri õpetada proovivad- neid lihtsalt ei huvita. Tuleks ehk teha rohkem üritusi just noortele. Samas kui mõelda nüüd minu minevikule siis tuleks just alustada vanematest inimestest- nemad ei tohi olla kurjad ja tõredad kui noored kultuuri õppida tahavad. Samas ma saan ka neidt aru, minagi vaatan kulm kortsu kui noored justkui teevad seto asja aga mitte täielikult, nt: ei kannu seto riietega mingit peakatet, aga on see siis nüüd teadmatusest või laiskusest seda ei tea. Kuid olen ka mina seda sama paha teinud- peakatteta käinud, aga mina vähemalt tean, et see pole õige. Me ei saa midagi parata, et kultuur ja traditsioonid tänapäevistuvad, me saame vaid õppida sest selleks, et reegleid muuta,

tuleb neid enne teada.

10. Kuidas seostub see sinu identiteediga?

Ma olen seto ja usun, et selleks ka jään. Usun, et minus on ka setolikke iseloomujooni.

Kokkuvõte: Kasvades üles Setomaal Obinita Külas, on tahes-tahtmata kultuur tema elu osaks olnud: perega kohalikel üritustel kaasas käies, inimesi ümberringi Seto keelt kõnelemas kuulnud. Kõige suuremaks eeskujuks, mõjutajaks on pidanud Sädeli oma vanaema Sarve Õiet, kellelt on ta väga palju õppinud. Seto kultuur ja ajalugu huvitavad Sädelit iga päevaga aina rohkem. Samuti soovib ta teada saada ka oma esivanemate, eriti oma vanaisa Ain Sarve kohta, kelle kohta on kuulnud ainult inimeste jutustusi ning raamatutest ja internetist leitud. Tunneb vägevast aukartusest Seto kultuuri ees, kuid on otsustanud ennast pidevalt arendada, uurides inimestelt, kuidas nad seto kultuuri näevad. Seto keelest saab Sädeli hästi aru, kuid kirjutada veel nii hästi ei oska. On tekkinud seto sõpruskond, oma punkt. „*Soovin saavutada selle, et olen rohkem seto kultuuri sees kui väljas*”. Sädeli leiab, et selleks, et tuua noortele rohkem seto kultuuri, algab kõik lapsevanematest, kes peavad lastesse poetama selle seemne, mis neis kasvab ja huvi setode vastu tekitab. Sealjuures ei tohiks unustada ka vanemaid inimesi, kes võiksid olla rohkem innustavad noorema põlvkonna ees kes alles seto kultuuriga seoses eripärasid õpivad. „Ma olen seto ja usun, et selleks ka jään. Usun, et minus on ka setolikke iseloomujooni.”

Lisa 16. Intervjuu vastused Maria Grünbergiga

1. Kuidas olete seotud seto kultuuriga?

Kõige lihtsam ongi öelda see, et olen terve elu sellega seotud olnud – väiksena kuulsin esimest korda seto laule, setodest ja ka seto leelot. Kasvasin suuremaks, siis hakkasin rohkem kultuuri süvenema ja käima üritustel. Aastal 2018 valiti mind ka Setomaa Kuningriigipäeval noorsootskaks, olen olnud ka selle ürituse päeva läbiviija rollis. Keelevilumusele on aidanud kaasa Vikerraadiosse seto keelsete uudiste tegemine. Lisaks on Maria ka teist aastat järjest Seto Kongressi Vanematekogu liige.

2. Miks see sind huvitab? Miks sa sellega tegeled?

See on hullult tore, kultuur on niivõrd eriline, eriliseks teeb ka inimesed. Seto rahvas on hästi tore ja kogukonnatunne on väga kerge tekkima. Ma tahaks öelda, et seto kultuur on elujõuline, vähemalt tundub, et selles kultuuris rohkem elujõudu kui teistes kultuurides, siis ei saa mainimata jätta globaliseeruvat maailma ning igalt poolt peale tulevad muud kultuurid. Kuna seto keelt räägitakse igapäevaselt väga vähe, nooremad oskavad seda järjest kehvemini siis minu südameasi on see, et Setomaa keel ja kultuur jääksid ellu nii hästi kui võimalik, kohaneksid kaasaja muudatustega, ning loomulikult ka see, et Setomaal oleks hea elada ja panustan sellesse kultuuri nii palju kui vähegi võimalik.

3. Milliseid alasid sa setokultuurist tunnend?

Arvan, et kõige rohkem olen seotud muusikaga, kuigi tean teistest aladest ka nii mõndagi. Kui juba sellise asjaga tegeleda siis paratamatult puutud kokku ka teiste aladega, kuid minu lemmikuks on osutunud laulmine ja pillimäng, kuna olen muusikaga seotud, väikest east saati. Tegelen ka seto keele kõnelemisega ning tahan selle oskust endas alati arendada, mis pole küll eraldi ala, kuid on järjest rohkem selleks muutumas, olles osa Seto kultuurist. Taasavastada vanu setokeelseid sõnu, südamelähedane on ka käsitöö, mida veel nii hästi ei oska, kuid sooviks ära õppida näiteks vööde kudumise, vanikute tikkimise jne.

4. Kas sa käid seto üritustel?

Jah käin küll, nii palju kui võimalik.

5. Kui palju sa seto keelt oskad?

Seto keelt oskan päris vabalt, olen tänulik Hõrna Aarele, kes on minuga palju seto keeles kõnelenud. Minu seto keele oskusele aitab kaasa ka muidugi setokeelsete uudiste tegemine Vikerraadios, samuti setodest tuttavatega püüan seto keeles kõneleda. Olen töötanud ka Tartu Ülikoolis seto keele korpuses, kus tegelesin transkriptsiooniga, seal kuulsin helisalvestustel vanu setosid seto keelt rääkimas.

6. Kas sul on ka seto noortest sõpruskond?

Jah, eks me hoiame kõik kokku, on olemas on punt.

7. Kui palju sa veedad oma vaba aega seto kultuuri sees?

Kuus korra sooviks kindlasti Setomaal ära käia. Osa aega läheb ka kooriproovidele, ühistele laulmistele, seto noortega jutu ajamine, iseseisev tegevus seoses Setomaaga.

8. Mida tahad ise seto ise ära teha, saavutada olles seotud seto kultuuriga?

Üks asi oleks kindlasti seotud fotograafiaga, sooviks jäädvustada teistepool kontrolljoont olevaid Petseri külasid. See on ka põhjuseks, miks üldse fotograafiaga tegelema hakkasin, sooviks anda südamerahu setodele, kelle esivanemate kodud on jäänud teisele poole kontrolljoont ning need tuleks üles pildistada, enne kui külad võssa kasvavad ja tühjaks jäävad. See oleks teene ka tervele Setomaale, seda oleks huvitav tulevikus vaadata. Sooviksin aidata kaasa seto keele säilimisele, kuna ka see on probleemne teema. Ise sooviksin saada paremaks sõnaliseks - inimene, kes oskab ise laule teha. Väga sooviksin, et Setomaa saaks jälle ühtseks, et ei oleks seda piiri ja kontrolljoone probleemi, sest praegu on Eesti pool ja Petseri pool lahus. Inimesed ei saa oma sugulasi ja tuttavaid külastada.

9. Kuidas tuua noortele rohkem seto kultuuri?

Kutsuda noori erinevatele üritustele kaasa, kasvatades aegamööda neis huvi seto kultuuri vastu. Kui oleks Setomaal atraktiivsed töökohad või loodaks uusi firmasid, mis looks võimaluse sellele, et Setomaalt ei peaks ära kolima, et head tööd saada näiteks peale gümnaasiumi lõppu.

10. Kuidas seostub see sinu identiteediga?

Minu südameasi on see, et Setomaa elaks ja kestaks, noored peavad olema prioriteet, tuleb nendega tegeleda. Tuleb luua igasuguseid võimalusi, et Setomaal läheks ikka elu edasi, sest ma lihtsalt armastan seda.

KASUTATUD KIRJANDUS

Eesti Folkloorinõukogu. (i.a.). Õie Sarv. <https://www.folklore.ee> (28.04.2025).

Eesti Kirjandusmuuseum. (i.a.). Lihavõtted. BERTA – Eesti rahvakalendri tähtpäevade andmebaas. <https://www.folklore.ee> (29.04.2025).

Eesti Kirjandusmuuseum. (2016). Performer Anne Vabarna. Eesti rahvamuusika antoloogia. <https://www.folklore.ee/pubte/eraamat/rahvamuusika/en/Performer-Anne-Vabarna>

Eesti Kirjandusmuuseum. (i.a.). Setu rahvalaulik Anne Vabarna. <https://www.folklore.ee> (27.04.2025).

Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv. (2017). Lihavõtted ehk ülestõusmispühad. <https://www.folklore.ee/erk/exhibits/show/lihavotted>

Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv. (2017). Virtuaalnäitus. https://www.folklore.ee/erk/exhibits/show/lihavotted#lihavotted_fn3

ERR. (2021, 26. juuli). Setod pidasid 16. leelopäeva. <https://kultuur.err.ee/1608646444/setod-pidasid-16-leelopaeva>

Eesti Rahva Muuseum. (i.a.). Pühadekaart: Häid lihavõtte pühi!. MuIS – Muuseumide infosüsteem. <https://www.erm.ee> (29.04.2025).

Kalda, M. (2020, 23. märts). Seto leelopäev. Rahvakultuur. <https://rahvakultuur.ee/2020/03/23/seto-leelopaiv/>

Kalkun, A. (2014). Religioossed paastud ja pidustused seto kultuuri representatsioonides. Keel ja Kirjandus, 2017(12). <https://keeljakirjandus.ee/ee/archives/24820>

Sarv, M., & Sarv, Õ. (2013). Seto kirmas. Eesti Rahvakultuuri Keskus. https://rahvakultuur.ee/wp-content/uploads/2020/03/lisa_kirmased.pdf

Setomaa vald. (i.a.). Ansambel Kiiora. <https://www.Setomaa.ee/kogukond/ansambel-kiiora> (26.04.2025)

Studio 22. (i.a.). Evar Riitsaar. <https://www.studio22.ee> (24.04.2025).

Vikipeedia. (i.a.). Matis Leima. https://et.wikipedia.org/wiki/Matis_Leima (24.05.2025).

Vikipeedia. (i.a.). Jalmar Vabarna. https://et.wikipedia.org/wiki/Jalmar_Vabarna (24.05.2025)

Vikipeedia. (i.a.). Hilana Taarka. https://et.wikipedia.org/wiki/Hilana_Taarka (24.05.2025)

Vikipeedia. (i.a.). Seto kuningriik. https://et.wikipedia.org/wiki/Seto_kuningriik (26.04.2025).

Visit Setomaa. (i.a.). Seto kultuur. <https://www.visitSetomaa.ee> (27.04.2025).

Visit Setomaa. (i.a.). Seto lihavõtted. <https://www.visitSetomaa.ee/et/syndmused/seto-lihavotted/1278> (26.04.2025)